

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Plzeň 2012

Michaela Talhoferová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Metternich a Karlovarské dekrety

Michaela Talhoferová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Metternich a Karlovarské dekrety

Michaela Talhoferová

Vedoucí práce:

PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, duben 2012 .....

Poděkování:

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce za ochotu, trpělivost, četné rady a podnětné diskuze, které mi při psaní této práce velice pomohly.

OBSAH

1. Úvod	1
2. Klemens Wenzl Nepomuk Lothar kníže Metternich-Winneburg ...	4
2.1 Diplomatická dráha a názory historiků	4
2.2 Metternich a německá otázka do roku 1815	6
2.3 Vznik Svaté aliance	10
2.4 Německá otázka po roce 1815	10
3. Situace v Německém spolku	15
3.1 Německá nacionální romantika.....	15
3.2 Karl Ludwig Sand a August von Kotzebue	18
3.3 Prusko	21
4. Znaky metternichovského systému	23
5. Jednání v Teplicích	27
6. Ministerská konference v Karlových Varech	31
6.1 Friedrich von Gentz	31
6.2 Metternichovy dopisy	33
6.3 Závěry konference	42
7. Účinky karlovarských dekretů a ohlasy velmocí	46
7.1 Rusko a Velká Británie	46
7.2 Prusko a Německo	47
7.3 Rakousko	48
8. Závěr	51
9. Resumé	54
10. Seznam použité literatury a pramenů	55
Příloha	57

1. Úvod

V roce 1815 skončilo téměř čtvrt století trvající období revolucí a válek, které výraznou měrou narušily společenský a politický řád v Evropě. Po porážce Napoleona byla na evropském kontinentě započata zcela nová etapa dějin, na jejichž vzniku měl po diplomatické stránce významný podíl Klemens Wenzel Nepomuk Lothar kníže Metternich-Winneburg. Cílem tohoto rakouského ministra zahraničí se stalo opětovné vybudování Evropy, jejíž řád byl za Napoleona zničen. Ještě v roce 1814 byl do Vídně svolán kongres, na kterém se Metternich spolu s ostatními diplomaty a evropskými monarchy pokusil o obnovu ztracené rovnováhy a právního pořádku na kontinentě. Jedním z nejdůležitějších výsledků tohoto kongresu bylo založení Německého spolku. Mělo se jednat o spolek rovnoprávných států sdílejících společné hodnoty a majících společnou ústavu.

Již krátce po založení Německého spolku se bylo nutné vypořádat s událostmi spojenými s oslavami na hradě Wartburg v roce 1817. Reakcí na ně bylo zpřísnění legislativy na celém území spolku, které měly zajistit takzvané Karlovarské dekrety schválené na konferenci konané ve dnech 6.–31. srpna 1819. Po jejich ratifikaci na Spolkovém sněmu v roce 1820 se dekrety staly nedílnou součástí spolkových aktů. Ty představovaly společnou ústavu zemí Německého spolku, jehož formování tak bylo dokončeno. Tím, že došlo k nadřazení spolkových aktů jednotlivým zemským ústavám, byly velmi silně a cíleně narušeny pravomoci panovníků jednotlivých německých států.

Cílem předkládané bakalářské práce je analýza příčin, průběhu a důsledků ministerské konference konané v Karlových Varech roku 1819 a vysvětlení geneze, obsahu a významu dokumentů, které byly na této konferenci podepsány: Karlovarských dekretů. Téma bude zpracováno v širších souvislostech Metternichovy německé politiky po Vídeňském kongresu, německého nacionalismu a politické situace v Německém spolku.

Bakalářská práce je rozčleněna do šesti kapitol. První kapitola je věnována knížeti Metternichovi. V této expoziční kapitole je popsán stručný vývoj jeho diplomatické dráhy a jeho politických postojů s podrobnějším zaměřením na jeho řešení německé otázky. Protože se tato práce týká převážně Metternichovy politické činnosti do roku 1820, je zde označován pouze jako rakouský ministr zahraničních věcí, nikoliv jako rakouský kancléř, kterým se stal až v roce 1821. Ve druhé kapitole je rozebrána

situace v Německém spolku se zvláštním zřetelem k vzestupu německého nacionalismu. Některé jeho extrémní projevy ve svém důsledku vedly k přijetí přísných opatření, sjednaných právě na karlovarské konferenci. Ty měly trvale zajistit monarchistické principy a zaručit potlačení všech násilných pokusů o německou státní jednotu či suverenitu. Ve třetí kapitole je popsáno politické napětí v Německém spolku a Metternichovy plány na zajištění pořádku na jeho území. Ve čtvrté kapitole je stručně pojednáno o schůzce Metternicha se zástupci Pruska v Teplicích, na které si předběžně zajistil podporu této druhé německé velmoci pro zavedení vlastních plánů na přijetí striktních opatření na území Německého spolku. Pátá kapitola je věnována samotné ministerské konferenci konané v Karlových Varech, jejímž výsledkem bylo přijetí nových legislativních opatření, Karlovarských dekretů. V šesté kapitole jsou popsány reakce evropských států na tato nově přijatá opatření, přičemž zvláštní zřetel je v tomto ohledu kladen na postoj ostatních neněmeckých velmocí. Přílohu tvoří vlastní překlad tohoto dokumentu.

Při zpracování tohoto tématu pro mě byla velmi přínosná práce historika a archiváře města Karlovy Vary Viktora Karella s názvem „Der Karlsbader Kongreß im Jahre 1819“, v níž jsou publikovány Metternichovy dopisy z karlovarských jednání adresované rakouskému císaři Františku I. a další soukromá korespondence účastníků a pozorovatelů karlovarské konference. Za zcela zásadní dílo k této problematice považuji monografii Roberta D. Billingera „Metternich and the German Question: States' Right and Federal Duties, 1820–1834“, která je věnována Metternichovu politickému postoji při řešení německé otázky ve sledovaném období. Důležitá pro mě byla práce současného významného historika Alana Skeda „Úpadek a pád habsburské říše“, ve které provádí rozbor okolností týkajících se politického i hospodářského úpadku této mocnosti z pohledu současných historiků. Informace jsem čerpala rovněž z práce rakouského historika Heinricha Rittera von Srbika z roku 1925 „Metternich: Der Staatsmann und der Mensch“, která je ovšem konzervativním dílem výrazně poplatným svojí době. Dílo Wolframa Siemanna „Metternich: Staatsmann zwischen Restauration und Moderne“ naopak představuje Metternicha v novém světle. Na vizi tohoto státníka ohledně uspořádání evropských poměrů a především na jeho snaze o zajištění vzájemné spolupráce všech velmocí na zachování míru autor dokazuje, že byl předvídavým politikem, který v mnoha směrech předešel svoji dobu. Přínosná pro mě byla kniha Henryho Kissingera „Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s

mírem 1812–1822“, ve které poukazuje na skutečnost, že se v tomto období poprvé evropské státy pokusily vybudovat nový jednotný mezinárodní řád, který byl založen na systému kongresů, dohod a pravidelných konzultací. Studie „Stát a právo v době Metternichově“ od autorů Karla Schelleho, Miroslava Šedivého, Jaromíra Tauchena a Renaty Veselé přibližuje právní prostředí této doby a zabývá se okolnostmi, které měly vliv na formování Metternichova pohledu na svět i na mezinárodní vztahy. Pro vylíčení situace a nacionálních nálad v Německu v období před vyhlášením Karlovarských dekretů jsem použila kromě dalších například informace z knihy amerického historika Arthura Jamese Maye „The Age of Metternich 1814–1848“.

2. Klemens Wenzl Nepomuk Lothar kníže Metternich-Winneburg

Klemens Metternich se narodil 15. května 1773 v Koblenzi, v Porýní jako syn významného šlechtice a diplomata, státního ministra trevírského kurfiřta Franze Georga Metternicha. I když rodina byla národnostně německá, jako u většiny šlechtických rodin na levém břehu Rýna se v ní hovořilo nejen německy, ale i francouzsky, což byla jedna z okolností, která Metternichovi byla později velice užitečná při jeho diplomatické dráze.¹

Své konzervativní politické přesvědčení získal u svých učitelů při studiích na univerzitách ve Štrasburku a Mohuči, kde studoval nejen dějiny, filozofii, historii, právo, ale i přírodní vědy a medicínu. Metternichovo vidění světa záhy výrazně ovlivnila Velká francouzská revoluce a s ní související revoluční války. Nikdy nezapomněl na svůj nucený odchod z domova kvůli blížící se revoluční armádě.²

2.1 Diplomatická dráha a názory historiků

Vývoj Metternichovy politické dráhy je možné vyjádřit v několika hlavních bodech. V roce 1801 zahájil svoji diplomatickou činnost jako rakouský vyslanec v Drážďanech. V prosinci 1803 byl vyslán v téže funkci do Berlína a 4. srpna 1806, tedy již ve svých 33 letech, vstoupil Metternich do velké světové politiky jako rakouský velvyslanec v Paříži. Dne 10. srpna 1806 se poprvé osobně setkal v Saint-Cloud s mužem, kterého později pomohl porazit, s Napoleonem I. Po další prohrané válce s Francií, která trvala od dubna do července 1809, byl přítomen mírovým rozhovorům a ještě v říjnu téhož roku byl jmenován rakouským ministrem zahraničí.³

V srpnu 1813 vyhlásilo Rakousko napoleonské Francii válku. Metternich jako „*první ministr první mocnosti*“⁴ určil Evropě společný cíl. Tím mělo být co nejrychlejší

---

¹ ŠEDIVÝ, Jaroslav. *Metternich kontra Napoleon*. Praha:Knížní klub, 1998, s. 18.

² ŠEDIVÝ, Miroslav. *Metternichovo pojetí mezinárodních vztahů: systém vídeňského kongresu*.

In: SCHELLE, Karel; ŠEDIVÝ, Miroslav; TAUCHEN, Jaromír; VESELÁ, Renata (ed.). *Stát a právo v době Metternichově*. Ostrava:Key Publishing, 2009, s. 62.

³ HERRE, Franz. *Metternich*. Praha:Themis,1996, s. 42–89.

⁴ Tamtéž, s. 132.

ukončení veškerých bojů a nastolení trvalého míru na kontinentě.⁵ Po vítězné bitvě u Lipska nepochybně nastalo období, ve kterém došlo k vyvrcholení Metternichova politického díla. Stal se slavným a obávaným evropským politikem, později i rakouským kancléřem.

Snad u žádného jiného politika hodnocení ze strany historiků tak výrazně nekolísá, jako je tomu právě u Metternicha. Již Otto Hermann Brandt, německý pedagog, historik a lingvista, ve své předmluvě k „Pamětihodnostem Metternichova rakouského státního kancléřství“ jeho pozitivní hodnocení až přehání.⁶ Heinrich von Srbik ve svém dvousvazkovém díle „Metternich: Státník a člověk“ hledá jistým způsobem ospravedlnění a objasnění Metternichovy konzervativní politiky. Právě konference v Karlových Varech znamenala pro Metternicha vrcholný bod jeho politické práce, neboť zde podle Srbika „vnutil Německu svého ducha a získal pro Rakousko vedoucí roli, když ono samo tento stát za starého římsko-německého císařství nikdy nemohlo dobýt“.⁷ Srbik rovněž v tomto díle tvrdí, že „z titulu svého postavení byl Metternich přímo oprávněn k takovému postupu, a to ve všech směrech, přestože tvrdé pronásledování národního hnutí bylo pak ve svém důsledku neblahým omylem“.⁸ Současný britský historik Alan Sked ve prospěch Metternicha uvádí, že podstatou jeho politických principů bylo vnitřní přesvědčení, že velmoci spolu musí spolupracovat na zachování míru. Musí bojovat společně proti teroru a násilí, které s sebou každá revoluce vždy přináší.⁹

Záporná hodnocení knížete Metternicha však zatím mezi historiky převládají. Objevují se názory, že povahu Velké francouzské revoluce vůbec nepochopil. Revoluce, která byla ve Francii ve svých počátcích vzpourou sociální a teprve po rozšíření na území celé Evropy se změnila v hnutí národní, pro něho byla pouze ztělesněním jediné osoby, a to Napoleona I.¹⁰ Odpůrci rakouského politika zastávají názor, že jeho politika byla čistě ideologická. Prosazoval jediný možný způsob vlády, který ochrání

---

⁵ Tamtéž.

⁶ KARELL, Viktor. *Der Karlsbader Kongreß im Jahre 1819*. Karlsbad:Heinisch Verl., 1937, s. 15.

⁷ SRBIK, Heinrich Ritter von. *Metternich: Der Staatsmann und der Mensch*. Band. I. München:F. Bruckmann, 1925, s. 595.

⁸ Tamtéž, s. 592.

⁹ SKED, Alan. *Metternich and Austria: An Evaluation*. Basingstoke:Palgrave Macmillan, 2008, s. 106.

¹⁰ BUDIL, Ivo. *Předmluva*. In: BUDIL, Ivo; ŠEDIVÝ, Miroslav (ed.). *Metternich a jeho doba: Sborník příspěvků z konference uskutečněné v Plzni ve dne 23. a 24. dubna 2009*. Plzeň:Západočeská univerzita v Plzni, 2010, s. 10.

společenský řád daný od boha, a tím měla být pouze absolutní monarchie. Tento řád je pak potřeba udržovat a chránit jakýmkoli prostředky.¹¹

Metternichův velký kritik A. J. P. Taylor tvrdí, že zahraniční politika rakouského ministra vycházela z předpokladu, že politické záležitosti západní Evropy jsou nejdůležitější. Domníval se, že neustálou a hlavní hrozbou pro Rakousko je francouzská agresivita, která může kdykoli narušit vídeňská urovnání. Za hlavní úkol rakouské diplomacie pokládal zajištění bezpečnosti a míru na území Německa, které se mělo stát zárukou míru v celé Evropě. Zde se však mýlil, protože Francie se v té době již nebyla schopna stát hegemonem Evropy. Rakousko bylo ohrožováno především z jiné strany a této hrozbě také nakonec podlehl. Metternich nepochopil, že hlavním rakouským problémem se stávala hrozba východní, která přicházela z Ruska.¹²

Skutečností je, že Metternich se nikdy nepustil do předem prohrané války a díky dobře uzavíraným mírovým smlouvám působil v Evropě své doby jako garant stability a míru. Za třiatřicet let jeho politického působení v čele rakouské zahraniční politiky po Vídeňském kongresu zůstala habsburská monarchie, na rozdíl od zbytku kontinentu, ušetřena všech revolucí.¹³

2.2 Metternich a německá otázka do roku 1815

Kníže Metternich se zřejmě vzdal jakékoli naděje na obnovení Svaté říše římské národa německého již krátce po založení Rýnského spolku v roce 1806. Vznikem spolku původně šestnácti německých knížat založeného v červnu 1806 v Paříži pod protektorátem Napoleona I. existence Svaté říše římské skončila. *Rheinbund* byl tehdejší podstatou Napoleonova systému podrobení Německa. Nejvýznamnějšími členy spolku byli králové bavorský a württemberský a velkovévodové bádenský a hesenský. Do roku 1811 se k nim postupně připojily všechny německé státy s výjimkou Rakouska a Pruska. Spolek zanikl v roce 1813 po Napoleonově porážce u Lipska. Metternich však musel uznat, že se bývalé státy Rýnského spolku staly novými velmi důležitými a

---

¹¹ SKED, Alan. *Úpadek a pád habsburské říše*. Praha: Panevropa, s. 19–20.

¹² TAYLOR, Alan John Percivale. *Poslední století habsburské monarchie: Rakousko a Uhersko v letech 1809-1918*. Brno: Barrister & Principal, 1998, s. 47.

¹³ SKED, *Úpadek a pád*, s. 51–52.

silnými účastníky evropské diplomacie.¹⁴ Panovníci zemí tohoto spolku převzali Napoleony kodexy a Bádensko, Württembersko, Sasko-Výmarsko a Bavorsko, rovněž většinou podle vzoru francouzské Charty z června 1814, prosazující mimo jiné občanskou rovnost a svobodu vyznání, zavedly v letech 1816–1819 své vlastní ústavy.¹⁵

Metternich byl odpůrcem liberálních ústav a především německého nacionalismu, který podle něho vedl pouze k nepokojům a revolucím. Znal dobře nálady německé šlechty a její zájem o společnou německou vlast. Tyto výborné znalosti poměrů v Evropě byly součástí jeho velmocenské politiky.¹⁶ V dopise císaři Františkovi I. píše: „*Tři jihoněmecké dvory, Bavorsko, Württembersko a Bádensko, vyčnívají nad kterýmkoliv německým národem svým národním duchem. Severní Němci žijí více v představách, jižní více ve skutečích. Teorie proto najdou mnohem snadněji cestu na severu, než na jihu. Severní Němec neustále přemýšlí o morálce a svoje myšlenky pak nesmyslně překrucuje, až dospěje k přeludům a výmyslům. Stále mluví a píše, schovává se až za mystické formulace, ale málo jedná. Jižní Němec chápe myšlenky obtížněji, ale koná. Dumá méně a činí více. Revoluce je podle toho daleko snadněji zosnovatelná na jihu Německa ale zároveň také hůř potlačitelná, než je tomu na severu. A jaké jsou národy, takové jsou i jejich vlády. Myšlenky na konstituci se nejdřív uvolnily na severu, přesto žádný severoněmecký stát nemá dosud takzvané lidové zastoupení.*“¹⁷

Rakouský ministr zahraničí chtěl, aby se země bývalého Rýnského spolku staly součástí německé konfederace, která by těžila z jejich zkušeností a spolupráce všech jejich států by byla zajištěna právě podle jihoněmeckého vzoru.

Car Alexandr I. a jeho pruský poradce baron Heinrich vom Stein sdíleli vizi nové německé říše s dominancí Pruska a Rakouska, především ale chráněné Ruskem. Stein stál o vybudování velkého Německa, v němž by se bývalí rýnští vládci podělili s dalšími o své zkušenosti s tvorbou sněmovny. Ta by byla z části volena a z části by se skládala ze zástupců zdejší staré císařské šlechty, která v době existence Rýnského spolku ztratila svoji politickou suverenitu kvůli vlivu nových elit, které zde vznikly za Napoleona. Steinovy návrhy na vzkříšení pravomocí původní šlechty v obnovené

---

¹⁴ BILLINGER, Robert D. *Metternich and the German Question: States' Right and Federal-Duties, 1820–1834*. Newark: University of Delaware Press, 1991, s. 18.

¹⁵ HERRE, s. 240.

¹⁶ BILLINGER, s. 18.

¹⁷ KARELL, s. 15.

německé říši car Alexandr I. vřele podporoval. Mohl by tak v této oblasti díky svým příbuzenským svazkům se zdejšími původními šlechtickými rody zvýšit svůj vliv.¹⁸

Své vlastní představy o novém uspořádání Německa měl i pruský ministr zahraničí Karl August von Hardenberg. Chtěl, aby se bývalé rýnské státy vrátily k přednapoleonské podobě spočívající v politické i územní rozdrobenosti. Některé z nich měly být dokonce vráceny do držení církví či původní císařské šlechty a neměly by být suverénní. Měl za to, že by tak Prusko mohlo na německém území získat dominantní postavení.

Metternich se nehodlal smířit s carovým rostoucím vlivem ve střední Evropě, ani nechtěl přenechat vedoucí roli v tomto regionu Prusku.¹⁹ Prusko bylo v té době velmi pokrokové. Na Napoleonovy dekrety, jejichž součástí byla i školská reforma, reagovalo založením univerzity ve svém hlavním městě a začalo se postupně stávat moderní a silnou zemí. Rakouský ministr zahraničí se naopak rozhodl své převahy dosáhnout utužením ústřední vlády.²⁰

Po skončení napoleonských válek se pro budoucnost Německa stalo klíčovou událostí zasedání Vídeňského kongresu, na kterém došlo k založení Německého spolku. Vídeňský kongres je pojem, pod nějž byla zahrnuta veškerá jednání, která probíhala mezi zástupci států v období od 1. října 1814 do 9. června 1815, kdy došlo k podepsání závěrečných aktů tohoto kongresu.²¹ Všichni jeho účastníci měli zájem na tom, aby zachovali Evropu jejím tradičním dynastiím. Jejich Evropu měla vymezovat úcta k bohu a k vlastním panovníkům. Spjoval je společný odpor ke všemu revolučnímu a zájem o zachování rovnováhy a stability, kterou měly zaručit právě zde uzavřené dohody o mezinárodní bezpečnosti a o hospodářské spolupráci.²² Primárním úkolem bylo vytvořit fungující systém vztahů mezi státy. Zodpovědnost za rovnováhu a mír v Evropě měly nést především velmoci. Sám Metternich tomuto cíli věnoval veškeré svoje úsilí, protože tato rovnováha byla pro Rakousko ležící mezi Francií a Ruskem přímo životní nutností. Hrozba revoluce, která neustále visela nad Evropou, výrazně přispěla ke shodě a ochotě monarchů a diplomatů nově vytvořený společný řád bránit.²³

---

¹⁸ BILLINGER, s. 19.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ BUDIL, s. 11.

²¹ SLADKOVSKÁ, Eva. *Kongresy Svaté aliance*. In: *Historický obzor* 9, 1998, 11/12, s. 242.

²² ŠEDIVÝ, J., *Metternich kontra Napoleon*, s. 197.

²³ ŠEDIVÝ, M., *Metternichovo pojetí*, s. 63.

Výsledkem jednání Vídeňského kongresu bylo nové rozložení poměru sil v Evropě. V té prozatím své velmocenské postavení získali dva zásadní vítězové napoleonských válek, tedy Velká Británie a Rusko. Politickým prostředkem k zabezpečení smluv se stalo schéma stanovených diplomatických garancí. Vojenských prostředků pak smělo být použito pouze za zcela výjimečných okolností.²⁴

Na vídeňských jednáních došlo ke vzniku dvou výborů, z nichž první řešil otázku celkového uspořádání nové Evropy, druhý se pak zabýval výhradně německou otázkou. Jednání druhého výboru byla ukončena dne 8. června 1815 přijetím závěrečných úmluv, tzv. Bundesaktů. Těmi byla potvrzena stávající rozdrobenost Německa. Metternichovi ale šlo především o to, aby německé státy, které právě překonaly napoleonská léta a přežily čtvrt století válek a revolucí, byly začleněny do spolku řízeného Vídní. Členy Německého spolku se stalo 37 německých států, Rakousko, Prusko a dále čtyři svobodná města: Hamburg, Brémy, Lübeck a Frankfurt nad Mohanem.²⁵ Spolek byl Metternichem speciálně navržen na systému úzké spolupráce všech jeho členů. Tato konfederace měla společné vojenské síly a snažila se o společnou zahraniční politiku. Měla tím být chráněna jejich práva a svrchovanost a zároveň jim byla zajištěna ochrana před silnými ne-německými sousedy. Vznikem tohoto nového státního uspořádání mohly konečně tyto země získat v Evropě významnější postavení.²⁶

Německý spolek ve skutečnosti neměl velké kompetence. Rakousko a Prusko byly schopny si své záležitosti řídit samy. Pro Metternicha byl spolek především institucí, díky níž byl schopen prosazovat na celém území Německa své politické názory v praxi.²⁷ Svoji konečnou podobu Německý spolek i se svojí ústavou dostal až po podepsání závěrečných vídeňských aktů 15. května 1820.

---

²⁴ SLADKOVSKÁ, s. 243.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ BILLINGER, s. 17.

²⁷ SKED, *Úpadek a pád*, s. 32–33.

2.3 Vznik Svaté aliance

Koncem srpna 1815 přišel car Alexandr I. s návrhem na založení Svaté aliance. Jednalo se o smlouvu mezi evropskými křesťanskými panovníky, která vyzývala k řešení všech mezinárodních vztahů ve jménu svaté víry, spravedlnosti, míru a humanity. Protože její obsah pramenil především z carových momentálních náboženských nálad, mnoho politiků se k ní původně nestavělo příliš ochotně. Například Metternich o smlouvě mluvil jako o „*hlasitě znějícím nic*“²⁸ a Robert Stewart Castlereagh, ministr zahraničí Velké Británie, ji pokládal za „*spletenec vznešeného mysticismu a nesmyslů*“.²⁹ Konečnou podobu však dal smlouvě až Metternich. Díky němu zněl její obsah tak, aby vyhovovala jak rakouským politickým záměrům, tak i záměrům Velké Británie. Rakousko a Prusko pak ke Svaté alianci s klidem přistoupily, protože smlouva pro ně byla absolutně bezvýznamná, ale jejím přijetím přitom vyhověly ruskému carovi. Smlouvu podepsalo 26. září 1815 v Paříži Rusko, Prusko a Rakousko. Postupně se k ní připojily i ostatní evropské státy kromě Turecka, Papežského státu a Velké Británie.

Svatá aliance podle Metternichova očekávání nevedla k vzájemné spolupráci velmocí. Carova politika byla slabá, neurčitá a nevypočitatelná. Smlouva měla význam pouze tehdy, když její zásady odpovídaly momentálnímu zájmu všech velmocí. Svatá aliance dostala svého významu, až když se její název stal v následujících letech synonymem pro podporu reakčních politických proudů v Evropě a jménem jejich ustanovení bylo zasahováno proti revolucím a národním hnutím.³⁰ Jak bude nastíněno i v dalších kapitolách, na alianci se Metternich odvolával především tehdy, když o svých názorech potřeboval přesvědčit cara Alexandra I., čímž obratně používal carovu vlastní zbraň proti němu samému.³¹

2.4 Německá otázka po roce 1815

Metternichovou prioritou bylo zajistit habsburské monarchii dominantní postavení ve střední Evropě. Německo ho zajímalo především z toho důvodu, že v něm Rakousko

---

²⁸ SLADKOVSKÁ, s. 243.

²⁹ HERRE, s. 215.

³⁰ SLADKOVSKÁ, s. 243.

³¹ ŠEDIVÝ, M., *Metternichovo pojetí*, s. 65.

mohlo získat ochránce a společníka, který mu poslouží jako bariéra proti případnému ohrožení přicházejícímu z Francie či Ruska.³² Rakousko byla mnohonárodnostní říše, která nebyla spojena přirozeným způsobem na základě společného jazyka, území či společných kulturních hodnot. Jazykově a nacionálně sjednocené Německo v podobě samostatného státního útvaru by je v této oblasti mohlo zbavit v minulosti těžce vybudované pozice.³³ Metternich tehdy přišel s každopádně jedinečnou koncepcí mírové politiky. Německá otázka se pro něho stala otázkou k vyřešení problémů celé střední Evropy. Myšlenku velkého Německa, které by mohlo změnit či narušit stávající evropské poměry, jednoznačně odmítl. Jeho systém opatření měl zajistit rovnost a rovnováhu všech národních prvků na kontinentě. Z tohoto důvodu se pokusil z německých zemí vybudovat defenzivní val, který by porušení této rovnováhy dokázal jednou pro vždy zabránit.³⁴

Již při vídeňských jednáních bylo rozhodnuto, čím se má Německo v budoucnu stát. Podle Metternicha se mělo jednat o konfederaci rovnoprávných spolupracujících států, což z něho mělo do budoucna učinit základní stavební kámen evropské stability (a hlavní obranný štít rakouského císaře). Výměnou za ochranu suverenity německých států žádal Metternich pouze jediné, dodržování jejich spolkových povinností. Tyto povinnosti jim určil především mezi lety 1815 a 1824, když měl pocit, že by rakouské zájmy mohly být ohroženy díky vměšování velmocí a rakouská bezpečnost pak především revolučními tendencemi rozvíjejícími se v té době v Německu i celé Evropě.³⁵

Metternich v roce 1815 započal se svojí taktikou a zvýšil obavy německé šlechty z revoluce natolik, až ji vlastně nakonec přinutil k přijetí rakouské nadvlády nad spolkem, která ji měla před možnou revolucí ochránit. Jeho konečným úspěchem v této oblasti bylo schválení Karlovarských dekretů v roce 1819 a podpis závěrečných spolkových aktů ve Vídni v roce 1820.

Jednání o přijetí spolkových zákonů německými panovníky však nebyla snadná. Německo si přálo zůstat takové, jaké bylo: národně a jazykově hluboce spojený a přesto

---

³² BILLINGER, s. 18.

³³ KISSINGER, Henry. *Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem 1812–1822*. Praha:Prostor, 2009, s. 271–272.

³⁴ TRÁVNÍČEK, Jiří. *V kleštích dějin*. Brno:Host, 2009, s. 251.

³⁵ BILLINGER, s. 17–18.

zároveň tak různorodý státní útvar ve středu Evropy.³⁶ Získat pravomoc k vyřešení německé otázky záviselo na Metternichově umění přesvědčit ostatní státy ve spolku o schopnosti Rakouska celý tento útvar řídit. Do té chvíle bylo cílem každého německého panovníka pouze zachování vlastní suverenity, a to ještě za podmínek, kterými by nerozhněvaly jednotlivé velmoci. Řešení, které Metternich v podobě spolku nabídl, mělo zbavit Německo problému jeho roztržičnosti. Přitom ho však nemělo přebudovat na velkou říši, ale na konfederaci německých států a svobodných měst.³⁷ Přišel okamžik, kdy rakouský císař František I., „*důvěryhodný monarcha ctěný německými panovníky, mohl uplatnit svůj majestát*“³⁸ a nabídnout Německu ochranu před případnými narušitelskými vlivy dvou silných a ambiciózních mocností, Francie a Ruska.³⁹

Metternichovi vše čistě rakouské bylo samozřejmě bližší než rakousko-německé. Ale nově vzniklá unie států by podle něho „*byla tou nejlepší a nejúčinnější zbraní k zabezpečení jejich obrany a nedovedl si představit žádnou jinou politickou variantu, která by mohla převážit nebo nahradit výhody plynoucí z takového spojení*“.⁴⁰ Zásady a pravidla ve spolku musely být stanoveny pevně a velice přísně. Byl si dobře vědom toho, že co je v běžném případě a v normálním státě naprosto samozřejmé, může být u tohoto obrovského a především různorodého celku díky špatnému nebo nedbalému provedení velmi nebezpečné.⁴¹

Alan Sked ve své knize „Úpadek a pád habsburské říše“ polemizuje s názorem Arthura G. Haase, který ve svém díle „Metternich, Reorganisation and Nationality, 1813–1818“ tvrdí, že se Metternich pokusil „*učinit ze silně otrěsené monarchie vnitřně vyrovnané a stabilní společenství států se stejnými právy*“.⁴² Podle Skeda Metternich neměl v úmyslu monarchii federalizovat, ale „*centralizovat pod pláštěm konstituce, jež budila zdání, že bude brát v úvahu i lokální zájmy*“.⁴³ Hlavním účelem zde bylo především vytvoření iluze silného Rakouska.⁴⁴

---

³⁶ HERRE, s. 191.

³⁷ BILLINGER, s. 19.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ WALKER, Mack. *Metternich's Europe*. London:Macmillan, 1968, s. 88.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² SKED, *Úpadek a pád*, s. 39–40.

⁴³ Tamtéž, s. 40.

⁴⁴ Tamtéž.

Prostřednictvím této konzervativní politiky se v zásadě institucionalizoval status quo. Zřízením konfederace suverénních německých států a přitom odmítnutím sjednocení německého státu s náznaky svrchovanosti se rakouský ministr zahraničí silně odcizil liberálům z 19. století.⁴⁵ Metternich použil k zavedení statu quo i spolupráci s bývalým Rýnským spolkem, jehož země zahrnul do německé konfederace. Jeho šlechta při výkonu své moci čerpala z kodexů vytvořených ještě za Napoleona. Využil tak zkušeností svého nepřítele k vybudování nového Německa, které se nyní mělo stát novou jistotou míru a stability ve střední Evropě. Je třeba podotknout, že i osobně obětoval mnoho, protože odmítnutím návratu ke staré říši římské se kníže Metternich-Winneburg-Beilstein-Ochsenhausen navždy vzdal svého dědického práva v Porýní.

Nejistotu v Německém spolku stále způsoboval silný vliv ruského cara Alexandra I. a jeho diplomatů v jižním Německu. Rusové se díky rodinným vazbám carské rodiny s vládoucími rody na jihu Německa pokusili pod záminkou podpory ústavnosti využít v letech 1817–1818 domýšlivosti bývalé rýnské šlechty a přesvědčit ji k vyhlášení suverenity, čímž se pokusili spolek destabilizovat. Ukázalo se ale, že účinnost Metternichovy *německé politiky* byla vysoká, protože během prvního desetiletí existence Německého spolku tento rakouský politik všechny odstředivé síly jihoněmeckého partikularismu ustál.⁴⁶

Další komplikace ve spolku způsobovala snaha několika pruských ministrů o získání dominantního postavení jejich země. Prusko se neustále snažilo vzít Rakousku morální převahu v Německu prostřednictvím svých ekonomických, vojenských a ústavních projektů. Výraznou změnu v pruském chování ale nakonec způsobila sama liberální a nacionalistická hnutí. Metternich velmi rád těchto pruských problémů využil. Zneužil strachu z těchto nebezpečných proudů a nabídl pomoc všem německým státům. Všichni měli najít spásu v podobě Německého spolku navrženého Metternichem. A měli ji zde najít spíše, než v hledání svých samostatných plánů při tvorbě nových ústav, nebo než v pomoci velmocí.⁴⁷

Velkou hrozbu Metternich spatřoval v ústupcích, k nimž docházelo při zavádění liberálních ústav. Zde hrozilo nebezpečí hned dvojího druhu. Prvním byla hrozba porušení rovnováhy sil mezi státy Evropy, kterou by mohly způsobit až příliš liberální

---

⁴⁵ BILLINGER, s. 20.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž, s. 20–21.

ústavy. Druhým nebezpečím bylo, že ústupky vlád v podobě těchto ústav napomohou revolučním ideálům a jejich destruktivní síle. Tyto síly mohly být revoluční či reakční, ale konečným výsledkem by vždy bylo obnovení nestability, která v Evropě teprve nedávno skončila.

Návrhy, které Metternich přednesl svému císaři v létě roku 1819, již obsahovaly vysvětlení nutnosti zavedení určitých opatření, později přijatých pod názvem Karlovarské dekrety. Ty se měly stát součástí spolkových legislativních aktů a měla jimi být německým vládám uložena povinnost spolupráce při potírání stále se stupňujících aktivit národního ducha německých studentů a tisku. Ovšem Metternich měl cíle, které potlačování studentských nepokojů a kontrolu novinových redakcí přesahovaly. Císaři Františkovi I. sdělil svoji obavu, že Německý spolek, který je pro Rakousko hlavní obranou proti nebezpečí hrozícímu jak ze Západu, tak i z Východu, je vážně ohrožen nacionalistickou agitací v Prusku, zastánci liberálních ústav v jižním Německu i obhajobou nacionalismu v německém tisku. Císaře zároveň ujistil, že za těchto okolností by přijetí nové ústavy, kterou ve své zemi přislíbil zavést pruský král Fridrich Vilém III., znamenalo pouze vznik další nestability ve spolku.⁴⁸

---

⁴⁸ Tamtéž.

3. Situace v Německém spolku

S fenoménem zvaným národnost se rakouský ministr zahraničí Metternich mohl setkávat již od dob napoleonských válek. Tento pocit sounáležitosti, který se u mnohých obyvatel střední a jižní Evropy tehdy probudil, se nejzřetelněji začal projevovat v Německu. Postupně se tu objevovaly typické znaky, jimiž byla oslava vlastního jazyka či zájem o vlastní literaturu. Rysem národa není ale pouze společný jazyk. Jsou to i společné dějiny, staré zvyky, mýty, vlastní zákony či víra. Tyto produkty pak podávají informace o morální kvalitě národa, o jeho vyspělosti a úrovni života jeho jedinců.⁴⁹ V očích rakouského ministra zahraničí však slova národ či národnost získala ještě další rozměr, představovala ohrožení rakouské monarchie.

3.1 Německá nacionální romantika

Metternichovi byl jakýkoliv provinciální patriotismus naprosto cizí. On se cítil být „*pravým člověkem či ryzím Evropanem*“,⁵⁰ stejně tak jako pravým Němcem. O tom, co znamená být Němcem, měl pak svoji jednoznačnou představu: „*Žádný Bavor nechce být Rakušan, žádný Rakušan Prusem, žádný Prus zase Bavorem, nikdo v německých zemích nechce být Prusem, pokud jím už není. Všichni jsou ale Němci.*“⁵¹

Přes opatření schválená na Vídeňském kongresu stále nevládl na území Německého spolku pořádek. Zakládací listina tohoto spolku sice ukládala členským státům vyhlásit nové ústavy, ty s tím ovšem příliš nespíchaly. V Hannoveru bylo dokonce znovu zavedeno útrpné právo a v Meklenbursku nevolnictví.⁵² Navíc v celém Německu stále ještě probíhal kvas, který byl pokračováním pokusů o národní jednotu, přetrvávající zde od závěru napoleonských válek. Centralizační politika Vídeňského

---

⁴⁹ SIEMANN, Wolfram. *Metternich „hierzulande“ und die Bedeutung der Nationalitäten in seiner politischen Weltsicht*. In: BUDIL, Ivo; ŠEDIVÝ, Miroslav (ed.). *Metternich a jeho doba: Sborník příspěvků z konference uskutečněné v Plzni ve dne 23. a 24. dubna 2009*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2010, s. 47.

⁵⁰ HERRE, s. 191.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² MAY, Arthur James. *The Age of Metternich 1814–1848*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1967, s. 42.

kongresu vyvolala značnou nespokojenost mezi buržoazií a inteligencí, a především pak na půdě univerzit.⁵³

Svůj negativní názor na danou situaci začalo masově vyjadřovat studentstvo. To demonstrovalo svůj zájem o národní jednotu především v turnerských a buršáckých spolcích. Jedním z těch, kteří pojali za svoji povinnost postarat se o posílení národního cítění, byl Friedrich Ludwig Jahn. V mládí pruský patriot Jahn se náhle změnil v německého nacionalistu. Seskupil okolo sebe fyzicky zdatné mladíky a založil původně tělocvičný spolek Turnverein, který rychle získal značnou oblibu, a postupně se rozvinul v politickou a kulturní organizaci. V jeho písemných prohlášeních se objevovala oslava německého jazyka, dějin a zvyků. Cvičenci společně putovali z místa na místo a hlásali německý národní ideál.⁵⁴

Jahnovým duchovním spojencem byl bonnský profesor Ernst Arndt. I jeho národní vědomí významnou měrou vzrostlo v důsledku ponížení, které Německu svými vítězstvími způsobil Napoleon Bonaparte. Arndt psal verše, ve kterých hlásal, že všude tam, kde se mluví německy, musí být německá vlast. Kvůli těmto nacionalistickým výrokům byl z univerzity v Bonnu propuštěn. Jeho postoj měl ale nemalý vliv na nově založenou instituci Burschenschaften. Jednalo se o organizaci studentů vysokých škol založenou v Jeně ještě před bitvou u Waterloo.⁵⁵ Bursche, což je německy chlapec, byl známý termín používaný pro německou akademickou mládež. Toto hnutí bylo založeno s cílem posílení vlasteneckého ducha, který Němce semknul při jejich osvobozené válce proti Napoleonovi. Jeho snahou bylo šířit víru ve sjednocené Německo a jeho členové se aktivně účastnili všech národních slavností. Jako znak příslušnosti k Burschenschaften všichni nosili dlouhé vlasy a vousy, což byl symbol teutonské rasy. Byli si jisti převahou své kultury i jazyka a vášnivě prohlašovali, že budou žít jako křesťané a němečtí vlastenci. Důvodem k uzavření bratrství mezi šestnácti německými vysokými školami byl společný cíl jejich tehdejších studentů: čest, svoboda, vlast. Barvami Burschenschaften se staly černá, červená a zlatá, tedy barvy starého významného německého rodu Hohenštaufů. Později byly jejich barvy použity na vlajkách během revolučních událostí v Německu ve 30. letech 19. století, dále v

---

⁵³ SKŘIVAN, Aleš. *Evropská politika 1648–1914*. Praha: Aleš Skřivan ml., 1999, s. 175.

⁵⁴ MAY, s. 41.

⁵⁵ Tamtéž.

revolučním roce 1848 a ve 20. století pak na vlajkách Výmarské republiky a konečně i na vlajce Německé spolkové republiky.⁵⁶

Metternichem tak velmi obávaný nacionalismus, který podle něho nejdnou zavedl habsburskou monarchii až na kraj propasti, se znovu začal prosazovat.⁵⁷ Hnutí se rychle šířilo i mezi ostatními univerzitami. Dne 18. října 1818 byl v Jeně založen Allgemeine Deutsche Burshenschaft. Tato ústřední organizace byla založena přesně rok po události, která proběhla na hradě Wartburgu. Jednalo se původně o výroční náboženskou slavnost, které se zúčastnilo asi pět set studentů, z toho téměř polovina byla z Jeny.⁵⁸

Tato manifestace oslavující nově vzniklé německé národní hnutí byla velice problematickou a spornou akcí. Účastníci oslavovali třísté výročí reformace, kterou zahájil Martin Luther, tyto oslavy ovšem stylizovali především jako boj za národní a politickou svobodu. Něco takového mnich z Eislebenu samozřejmě tehdy vůbec neměl na mysli. Jeho reformace byla ryze náboženskou záležitostí. Toto výročí ale bylo pojato naprosto jinak. Zdánlivě národní slavnost byla určena pouze pro katolíky a židé z ní byli předem vyloučeni. Jejich přítomnost byla dokonce vyloženě nežádoucí. Problematické byly i symbolické činy účastníků akce. Pálení knih působilo jako tradiční středověký obřad znázorňující takzvané *popravy knih*, ke kterému Henrich Heine ve své tragédii *Almanson* v roce 1821 napsal: „*To je jen předehra. Tam, kde se pálí knihy, hoří později také lidé!*“⁵⁹

V průběhu shromáždění zazněly církevní písně, pronášely se modlitby, vše probíhalo v duchu horlivého vlastenectví, které bylo také výrazně posíleno pitím piva. Většina studentů se vracela pokojně domů a pálení asi třiceti jimi zapovězených knih se zúčastnilo pouze několik z nich. Připomínali si, jak Luther o tři sta let dříve na Wittenbergu směle hodil do ohně papežské buly. Nyní to byli oni, kdo odvážně házeli do plamenů knihy nenáviděných autorů. Kromě výtisků Napoleonových kodexů mezi nimi bylo i dílo Augusta von Kotzebue „*Dějiny německé říše*“. Vyjadřovali zde rovněž i svůj postoj k Metternichovi a Friedrichu Gentzovi, kteří odstraňovali z univerzit jejich

---

⁵⁶ Tamtéž, s. 41–42.

⁵⁷ HERRE, s. 115.

⁵⁸ UTHMANN, Jörg von. *Atentáty: Vraždy s čistým svědomím*. Praha: Brána, 1998, s. 62.

⁵⁹ SIEMANN, Wolfram. *Metternich: Staatsmann zwischen Restauration und Moderne*. München: C. H. Beck, 2010, s. 63–64.

oblíbené profesory.⁶⁰ Athur May ve své knize „The Age of Metternich 1814–1848“ tlumočí názory zúčastněných studentů na zásahy rakouských politiků takto: „*Stejně jako kdysi Sokrates byli tito muži nespravedlivě obviněni z učení znečišťujících mysl mladých lidí svými nezdravými myšlenkami.*“⁶¹

Oslavy na Wartburgu vzbudily rozruch v celém Německu. Například v Berlíně ministr školství obdržel od svého krále jasné nařízení zakázat ihned všechny studentské spolky. Pruský král dokonce tvrdil, že nebude váhat a zruší všechny univerzity, „*na nichž nebude možné vyhubit ducha bezuzdnosti.*“⁶²

3.2 Karl Ludwig Sand a August von Kotzebue

Výpravy na hrad Wartburg se tehdy rovněž zúčastnil i dvaadvacetiletý student Karl Ludwig Sand. Student Sand, který nasál radikální politické teorie u svých učitelů na univerzitě v Jeně, však tyto teorie proměnil v realitu.⁶³ V době jeho studií působil na tamější univerzitě docent Karl Follen, který byl již před tím nucen opustit univerzitu v Giessenu, kde mu hrozilo vyšetřování. Follen stál v čele *Černých* nebo také *Absolutních*, což byla velmi radikální svobodomyšlná skupina. Jejich názory se lišily od mínění ostatních členů Burschenschaften především tím, že ve jménu zrození lepšího světa propagovali násilí. Tento muž významně ovlivnil Sandovo další jednání a za pozdější vraždu Augusta von Kotzebue zřejmě právě Follen nese morální odpovědnost.⁶⁴

August von Kotzebue byl básníkem, spisovatelem a autorem velmi žádaných a tehdy komerčně velice úspěšných veseloher. Začal ovšem toužit také po politické kariéře, kterou započal na carském dvoře v Petrohradě. Oženil se postupně se třemi šlechticemi z Pobaltí a sám povýšil do šlechtického stavu. Ze svého panství v Estonsku nejprve zahájil publicistický boj proti Napoleonovi. V dubnu 1817 se vrátil do Německa a carskému dvoru, který pozorně sledoval neklid mezi studenty, začal podávat aktuální zprávy o situaci v Německu a ve Francii. Sám založil časopis, v němž polemizoval

---

⁶⁰ MAY, s. 43.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² UTHMANN, s. 62.

⁶³ SIEMANN, *Metternich: Staatsmann*, s. 63.

⁶⁴ UTHMANN, s. 63.

s intelektuály, kteří podle jeho názoru „zasévají mezi mladými sémě, které může přinést hořké ovoce“.⁶⁵ Po skandální události na Wartburgu přímo vyslovil názor, že je bezpodmínečně nutné velké omezení svobod na akademické půdě. Univerzitním učitelům, studentům ani samotnému Metternichovi se nelíbilo, že tento člověk pracuje pro Rusko a že cara informuje o dění v zemi. Kotzebue byl označen za protiněmecký element a za agenta ruské tajné služby.⁶⁶ Na podzim roku 1818 se Kotzebue odstěhoval z Výmaru do Mannheimu. V této době již Sand zřejmě plánoval jeho vraždu.⁶⁷

Sand se na svůj atentát připravoval skutečně pečlivě. Navštěvoval přednášky z anatomie, aby věděl, kde je přesně v lidském těle uloženo srdce a na svých přátelích zkoušel různé tělesné instinkty, aby zjistil, jak bude napadaný člověk reagovat. Sám osobně napsal pět pojednání, kde svůj atentát zdůvodňoval, přičemž jedno z nich přímo nazval „Smrtná rána pro Augusta Kotzebue“. Na čin se chystal dost dlouho, zřejmě k němu sbíral odvahu, možná i doufal, že mu v něm někdo zabrání. Když se vydal na cestu s úmyslem atentát spáchat, nechal uvedené písemnosti dokonce ležet na svém psacím stole. Přestože mu cesta do Mannheimu trvala dva týdny, nikdo si jich po celou dobu nevšiml. Se svou obětí se setkal 23. března 1819, po přijetí se na spisovatele vrhl a probodl jej dýkou. Po činu se pak chtěl zabít sám, to se mu ale nepodařilo. Dne 5. května 1820 byl odsouzen bádenským soudem k trestu smrti, který byl o patnáct dní později vykonán.⁶⁸

Sand svým nešťastným činem označil symbolicky básníka, autora komedií a satirika Augusta von Kotzebue za vlastizrádce, který se stal objektem jeho atentátu proto, že neadekvátně zesměšňoval německé národní vědomí, studentské hnutí a lid.⁶⁹ Samotnému Sandovi bylo jistě zřejmé, že přímo on sám tímto činem nemůže způsobit žádnou revoluci ani žádný politický převrat. Chtěl se ale stát symbolem, národním mučedníkem, dokonce ve smyslu Follenova verše Kristem⁷⁰ a božím bojovníkem, jak to konečně sám uvedl ve svých dopisech a deníku. Svým skutkem ale dal velkou

---

⁶⁵ Tamtéž, s. 66–67.

⁶⁶ KAEDING, Peter. *August von Kotzebue: Auch ein deutsches Dichterleben*. Berlin: Union Verlag, 1985, s. 300.

⁶⁷ UTHMANN, s. 67.

⁶⁸ Tamtéž, s. 66–67.

⁶⁹ SIEMANN, *Metternich: Staatsmann*, s. 63–64.

⁷⁰ HERRE, s. 235.

příležitost tehdy se rozvíjející publicistické agitaci. V Německu byl jeho čin oslavován jako vzácný a čistý, a to dokonce i v nejvyšších společenských kruzích.⁷¹

Zpráva o zavraždění Kotzebua vyvolala souhlas i zděšení. Na všech velkých jevištích se konaly smuteční akty. V Berlíně byla bysta básníka *Germania*, jak zněl jeho umělecký pseudonym, ozdobena věncem. Ovšem liberálové a především akademická mládež oslavovali jako národního hrdinu Sanda.⁷² Měli ho téměř za Lützowa, zachránce vlasti.⁷³ Věřili, že smrt Kotzebua reakci vyděsí nebo ji dokonce zcela zničí. Někteří profesori, například Wilhelm de Wette v Berlíně a Lorenz Oken v Jeně, jeho čin sice odsoudili, připustili však Sandovy ušlechtilé pohnutky a nacházeli pochopení. Jiní říkali, že nadcházející události tušili předem a „*Sand že ve skutečnosti probodl svobodu*“.⁷⁴ Mladší bratr císaře Františka I., arcivévoda Jan, který se později stal i říšským kancléřem, se ve svém soukromém deníku vyznává: „*Sand se projevil jako velký muž své doby. Hrdinskou smrt zvolil pro spásu své vlasti, vykonal obrovský lidský čin, proto si zaslouží pocty nad svým hrobem, a proto bude jeho jméno oslavováno našimi potomky. Svým skutkem odstranil zlo, proto nebude zatracen v řízení prozřetelnosti. Ale co naplat, stal se úkladným vrahem, proto nad ním musel být vyřknut rozsudek smrti. Spravedlnost byla vykonána. Mnoho lidí tak bylo na jeho popravišti poučeno, neboť měl by snad ještě lidský život bez světské spravedlnosti nějakou cenu? Něžné ženy však pro něho mohou plakat, on je slz hoden!*“⁷⁵

Arcivévoda Jan svěřil svému deníku to, co cítili mnozí. Ty samé nálady je možné spatřit i u již zmíněného berlínského profesora de Wette, který v soustrastném dopise Sandově matce napsal: „*Chyba bude vyvážena ušlechtilostí přesvědčení a špatnost bude vyléčena dobrým pramenem, který z něj tryská. On to pokládal za správné, a proto to vykonal. Každý jedná jen podle svého nejlepšího přesvědčení a on podle něho rozhodně konal. Tím se stal čin tohoto čistého dospívajícího mládence s jeho vírou a nadějí krásným symbolem této doby. Mladík obětoval svůj život za člověka, jehož mnozí zbytečně uctívali jako nějakou modlu. Mělo by se snad to vše minout účinkem?*“⁷⁶

---

⁷¹ SIEMANN, *Metternich: Staatsmann*, s. 64.

⁷² KAEDING, s. 310.

⁷³ Ludwig Adolf Lützow (1782–1834), byl pruský důstojník, od roku 1822 generál. Bojoval v bitvě u Jeny a Auerstedtu v roce 1806. Byl tvůrcem tzv. Freikorps, dobrovolnických jednotek, které byly zakládány v letech 1813–1814, a jejichž členem byl například také Jahn.

⁷⁴ KAEDING, s. 310.

⁷⁵ SIEMANN, *Metternich: Staatsmann*, s. 64.

⁷⁶ Tamtéž, s. 64–65.

Metternich tušil, že tento skutek bude svádět k napodobování a vyvolá potřebu hlásit se k vlastenectví zcela nevypočitatelným, a tím pádem i nekontrolovatelným způsobem, což okomentoval takto: *„Mně se protiví, když někdo vraždí ve jménu lásky k lidem, nepotrpím si na ztřeštěnosti a šílenosti jakéhokoliv druhu a ještě méně na takové, které berou život slušným lidem, pokojně sedícím ve svých domovech. Liberálové jsou nedůvěryhodní, když pateticky volají po svobodě tisku a přitom ve stejném duchu oslavují atentát na Kotzebua a zároveň i konec studenta Sanda. Oba dva oslavují jako mučednické oběti. Je na pováženou, jak se liberálové nesprávně staví k celé záležitosti. Princip svobody tisku může být stěží hájen lidmi, kteří svým literárním sokům odpovídají bodnutím dýky do zad. Přinejmenším to vypadá, jako že si svobody necení či dokonce že pro ně není vítaná.“*⁷⁷

Události v Německu způsobily rakouským politikům velké starosti. Domnívali se, že odhalili velkolepé spiknutí, které si stanovilo za cíl zavraždit po Kotzebuem ještě některé vysoce postavené politiky Svaté aliance. To by pak jistě spustilo jen další signál k revoluci a převratům.⁷⁸ Vzhledem k až neuvěřitelně velkému ohlasu na tuto událost Metternich vznik demagogické spiknutí samozřejmě předvídal. Pro něho byl tento atentát něčím, co připomínalo jakousi pochodeň, znamení či pokyn, že k něčemu musí dojít. Každý náznak jakéhokoliv pohybu na kontinentě chápal jako sociální revoluci. Vše, co se nyní stane, jistě bude prosazováno teroristickými metodami podle známé zásady, že účel světí prostředky.⁷⁹ K situaci se vyjádřil se sarkasmem jemu vlastním: *„Teď se svobodomyšlnost ukazuje. Existuje celá sprška Sandů. Je už čtvrtý v necelých devíti měsících. Mám ještě asi dalších 50 z nich zapsáno ve své evidenci i se jmény a příjmeními, a ti jsou pouze z Německa. Nevím, čeho se ještě dočkáme, člověk si musí konec konců připustit i slabé chvíle, když chce být ministrem.“*⁸⁰

3.3 Prusko

Pruští politikové byli před rokem 1819 plně zaměstnáni přípravami nových hospodářských a politických projektů. Jedním z nejdůležitějších úkolů státního kancléře Karla Augusta von Hardenberga bylo účelné ekonomické a politické spojení Porýní,

---

⁷⁷ Tamtéž, s. 65.

⁷⁸ KAEDING, s. 310.

⁷⁹ SIEMANN, *Metternich: Staatsmann*, s. 66.

⁸⁰ Tamtéž.

Vestfálska a Saska se starými územími do společného státu. Aby byl tento proces propojení úspěšný, musely být nejprve připraveny potřebné zákony, přičemž ty nejdůležitější se týkaly oblasti daní. Boj o vytvoření nové pruské liberální ústavy podléhal silným politickým tlakům. Hardenberg pokládal za nezbytné vytvoření základních zemských stavů, které on sám nazýval *říšskými stavy* a které měly vzejít právě z voleb. Rozhodování o státních záležitostech v Prusku by se tak již mohlo obejít bez podpory tradičních provinčních stavů, kterým původně v zemi náleželo o fiskálních záležitostech rozhodovat. Reakční smýšlení těchto starých stavů zatím vždy zabránilo splnění královskému slibu vydat novou ústavu. Vznik lidového zastoupení, které mělo z voleb vzejít, se proto stalo pro prosazení nových organizačních procesů v zemi naprostou nutností.⁸¹

Sám Hardenberg dokonce v roce 1819 vypracoval vlastní návrh ústavy, aby tak země splnila závazek, který ukládal XIII. článek spolkových aktů. Pokoušel se ve své zemi připravit obecně co nejlepší podmínky pro přijetí takových zákonů, které by mu realizaci požadovaných politických i hospodářských změn umožnily. Pruský státní kancléř tehdy jednal v naprosto jiném duchu, než byl nucen jednat později, tedy ve smyslu prusko–rakouské dohody o principech společné politiky v Německém spolku uzavřené s Metternichem v Teplicích 1. srpna 1819.⁸² Průběhu a významu tohoto teplického zasedání se bude podrobněji věnovat jedna z příštích kapitol této práce.

Hardenbergův jinak celkem úspěšný postup zmařili ale nakonec svými výtržnostmi sami extrémní liberálové z řad měšťanstva. I díky nim nebyly ideály o státním uspořádání v Prusku uskutečněny a padly za obětí přísným protiopatřením, kterými se staly Karlovarské dekrety.⁸³

Metternich pokládal Prusko za nejdůležitějšího spojence Rakouska ve spolkových záležitostech. V jednom ze svých dopisů, který napsal Františkovi I. v srpnu 1819, vyslovil tento názor: „*Nejdůležitější je pro nás spolupráce s Pruskem. To ale nesmí připustit zastoupení lidu na vládě, protože to jednoznačně směřuje k revoluci. Vaše Veličenstvo je také jistě přesvědčeno o tom, že pevnost spolku nyní bude závislá na vnitřních záležitostech Pruska.*“⁸⁴

---

⁸¹ SCHOEPS, Hans-Joachim. *Dějiny Pruska*. Praha:Garamond, 2004, s. 138–139.

⁸² Tamtéž, s. 139–140.

⁸³ Tamtéž, s. 140.

⁸⁴ WALKER, s. 89.

4. Znamky metternichovského systému

Kníže Metternich byl pouze jedním z tvůrců politického systému, který dostal jeho jméno. *Metternichovský systém* je označení, které daly dějiny nejen způsobu vedení politiky tehdejšího ministra zahraničních věcí, ale i celého zbytku rakouského kabinetu. Jejich postupy představovaly nekonečnou řadu pokusů o zajištění nesmrtnosti habsburské monarchie. Aby mohlo být tohoto výsledku dosaženo, bylo nutné zabránit všem teoretickým nebezpečím a předejít všem možným změnám za pomoci jakýchkoliv prostředků. Hlavní podmínkou a zásadou bylo striktní respektování všech dohod a mezinárodních úmluv.⁸⁵ Celý tento systém bylo totiž samozřejmě možné udržet jen po dobu, dokud jej zbytek Evropy byl ochoten akceptovat.⁸⁶

Bylo pochopitelné, že si Metternich, který v této době prožíval své vrcholné období jak v politice, tak i v soukromém životě, žádné změny nepřál. Stál v čele rakouského ministerstva zahraničí a vyšší ambice zatím ani neměl. Byl bohatý a ctěný šlechtic, kníže, vévoda neapolský a španělský grand první třídy.⁸⁷ Stejně tak jako rakouský ministr, i většina jeho současníků toužila po věčném míru, a stávající nehybnost tehdy byla uctívána jako „nejhodnotnější prvek morálky“.⁸⁸ Německý spisovatel Friedrich Hartau uvádí, že po celou dobu existence *Metternichova systému*, který trval dvacet osm let a pět a půl měsíce, tvořil počet nějakých „bojovníků za svobodu“⁸⁹ pouze mizivou menšinu ve srovnání s počtem Metternichových stoupenců či lidí k jeho politice neutrálních.⁹⁰ Sám Metternich ale ve skutečnosti se samotným způsobem vlády v říši příliš nesouhlasil. Pokládal ji za nefunkční a označoval ji spíše za *správu* než za *vládu*.⁹¹

Znamky zmíněného *systému* v sobě nesla již zasedání Vídeňského kongresu. Velice zřetelně se pak samozřejmě odrazily i na přípravách jednání, jejichž výsledkem mělo být přijetí nových zákonů, které by zajistily na území Německého spolku tolik

---

⁸⁵ SIEMANN, *Metternich: Staatsmann*, s. 62.

⁸⁶ SKED, *Úpadek a pád*, s. 51.

⁸⁷ HERRE, s. 231.

⁸⁸ Tamtéž, s. 232.

⁸⁹ HARTAU, Friedrich. *Clemens Fürst von Metternich*. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt, 1991, s. 104.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ SKED, *Úpadek a pád*, s. 39.

požadovaný a ctěný klid a pořádek. Vhodnou záminkou pro zavedení těchto regresivních opatření se stala vražda politika a spisovatele Augusta von Kotzebue.⁹²

Metternich ve vraždě Kotzebua spatřil svou velkou příležitost. Panika v Německu mohla napomoci k tomu, aby konečně dostal možnost předvést nepostradatelnost svojí politiky. V Německu díky nacionalistickým ideálům nyní došlo právě k tomu, co Metternich v posledních letech předpovídal. Na stávající situaci však nejprve zareagoval způsobem pro něho naprosto charakteristickým. V první chvíli neudělal vůbec nic, aby tak předvedl členům Německého spolku jejich bezmoc a nechal jim náležitý čas si uvědomit, že se bez pomoci a ochrany Rakouska neobejdou.⁹³

Karlovarské dekrety byly zcela typickým výsledkem Metternichovy politické strategie. Měl v úmyslu stabilizovat spolek opatřeními, která by zabránila všem politickým hnutím a změnám, přičemž k tomu využil studentských nepokojů, jejichž hlavním cílem bylo alespoň nějakých změn dosáhnout. Atentát na Kotzebua mu konečně otevřel cestu a on mohl pomalu zahájit manipulaci, při které zneužil rozhořčení a strach jak ruského cara, tak i německé šlechty.⁹⁴ Dokázal se při tom tvářit tak, že hájí zájmy všech členů „evropské rodiny“.⁹⁵

Car Alexandr I. měl po skončení napoleonských válek velkou touhu stát se duchovním vůdcem celé Evropy. K velké nelibosti Rakušanů začali Alexandrovi agenti podporovat ve státech v jižním Německu zavedení vlastního ústavního zřízení. V rámci snahy o integraci nově získaných území i ve snaze demonstrovat svoji nezávislost na rakouském a pruském vlivu, vstoupily Bádensko, Bavorsko a Württembersko na ústavní cestu. Velice nepříjemné pro Rakousko bylo, že pruská vláda se je v tom snažila napodobit.⁹⁶ Ústavy, které začaly platit v jižním Německu, byly zatím oktrojované a nebyla v nich ještě zakomponována suverenita lidu či dělba moci. Jistým způsobem ale již zaručovaly taková základní práva, jako byl podíl stavů na výkonné moci. Tím již pomalu otvíraly cestu k liberalismu. Pro Metternicha ovšem tyto ústavy představovaly především návod k revoluci, které bylo nutné za každou cenu zabránit.⁹⁷

---

⁹² SIEMANN, *Metternich: Staatsmann*, s. 62.

⁹³ KISSINGER, s. 277–279.

⁹⁴ BILLINGER, s. 22.

⁹⁵ SRBIK, s. 358.

⁹⁶ BILLINGER, s. 22.

⁹⁷ HERRE, s. 240.

Zastavit politické reformy se stalo pro rakouského ministra zahraničí otevřenou výzvou. Považoval za nezbytné, aby další liberální reformy byly omezeny spolkovými opatřeními. Pro ta ale bylo nejdříve třeba získat podporu u evropských velmocí. Nutně potřeboval přesvědčit ruského cara, že atentát na jeho agenta nebude řádně potrestán, pokud k tomu nebudou přijaty řádné a rázné zákony.⁹⁸ Dalším důležitým úkolem pro Metternicha bylo zabránit pruskému králi vydat připravovanou ústavu, aby tak jeho země přestala být ovlivňována myšlenkami německého liberalismu.⁹⁹

Metternich začal svoji hru tím, že využil výskytu menších revolučních nepokojů k tomu, aby přesvědčil členy Německého spolku o hrozbě mimořádně velkého nebezpečí. Pro umocnění efektu navíc tvrdil, že vzniklé nepokoje se těší podpoře z Ruska a Pruska.¹⁰⁰ V Německu na to okamžitě zavládla panika, Prusko ihned jmenovalo svoji komisi zaměřenou na zkoumání revolučních tendencí a okamžitě odvolalo všechny své studenty z Jeny.¹⁰¹ Německé vlády se cítily být ohroženy ze všech stran a zavedení Rakouskem navrhovaných opatření se jim nyní jevilo jako naprosto nezbytné. Metternich mohl se zadostiučiněním konstatovat, že nastala jeho chvíle: „*Ted' se vlády bojí natolik, že budou s to prakticky jednat, později by již jejich strach dosáhl stádia ochromení.*“¹⁰²

Za této situace rakouský císař Metternicha pověřil, aby zjednal v Německém spolku bezpečnost a pořádek, což mělo zaručit v podstatě i důvody jeho další existence. Pokud by mělo dojít k nejhoršímu a revoluční změny by v Německu pokračovaly, byl Metternich dokonce připraven císaři doporučit, aby Rakousko ze spolku vystoupilo.¹⁰³ Svému císaři přímo v jednom z dopisů napsal: „*Rakousko bud' musí Německý spolek řídit, nebo jej opustit. To jsou pro Rakousko jediné dvě možnosti, jak se zachránit.*“¹⁰⁴

Rakouský ministr zahraničí měl jasný plán jak hrozbu revoluce zastavit. Při jeho realizaci byl dokonce ochoten obejít souhlas Německého spolku za předpokladu, že pro svoji věc získá podporu důležitých zemí Svaté aliance. Rozhodující pro něho byla podpora velmocí, především pak Pruska. Zároveň chtěl dokázat, že všechny problémy dokáže vyřešit kabinetní cestou.

---

⁹⁸ BILLINGER, s. 22.

⁹⁹ KISSINGER, s. 281.

¹⁰⁰ BILLINGER, s. 22.

¹⁰¹ KISSINGER, s. 279.

¹⁰² Tamtéž, s. 280.

¹⁰³ BILLINGER, s. 22.

¹⁰⁴ WALKER, s. 90.

Těsně před karlovarským zasedáním se Metternich sešel v Teplicích s představiteli Pruska. Nehodlal nic ponechat náhodě a chtěl získat záruky, že Prusko rakouský represivní program podpoří.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ KISSINGER, s. 280–283.

5. Jednání v Teplicích

Metternich požádal Prusko o spolupráci, aby si dopředu získal jeho podporu a zajistil jeho souhlas s tím, že schválení navrhovaných spolkových opatření je nezbytné pro zajištění bezpečnosti v celém Německém spolku. Vytyčil si při tom dva cíle. Na společném jednání s pruskými politiky hodlal připravit společný program pro karlovarskou konferenci. Navíc chtěl zabránit pruskému králi vydat v zemi vlastní ústavu.¹⁰⁶

Jednání v Teplicích proběhla mezi 29. červencem a 1. srpem 1819. V jejích průběhu Metternich opět projevil svůj mimořádný diplomatický talent. Nejprve požádal o soukromé setkání krále Fridricha Viléma III. Právě pruskému králi nastínil svoji strategii prusko-rakouské spolupráce jako prvnímu. Při jeho přesvědčování nutně potřeboval, aby král nebyl v dosahu svých ministrů, jako byl například Hardenberg, který měl mnoho důvodů pro podporu zastupitelské ústavy ve vlastní zemi.¹⁰⁷ Metternich vedl s králem v Teplicích velmi odvážný rozhovor. Rakouský ministr zahraničí totiž káral Prusko za jeho příliš liberální a nezodpovědný přístup a zcela vyděšený král se snažil přenést tuto vinu na svoje ministry. Metternich byl v tu chvíli prorokem, který již dávno všechny upozorňoval na to, že nově vznikající ústavy jsou hlavním zdrojem všech existujících nepokojů a vlastně návodem, jak uskutečnit revoluci.¹⁰⁸ „*Vše, co jste předvídal, se splnilo,*“¹⁰⁹ potvrdil mu pruský král. Metternich, který mu právě vysvětlil svoje plány, si již byl jist, že našel ty nejvhodnější prostředky, kterými královy postoje ovlivnil: „*Snad již navždy bude za ze všech kroků nejnebezpečnější považovat právě zavedení ústavy ve svém království.*“¹¹⁰ 1. srpna 1819 poslal Metternich svému císaři z Teplic tuto zprávu: „*Dvě okolnosti nám nečekaně pomohly ke zmaření plánů v Prusku, které by našim zemím přinesly odcizení, jež by se téměř rovnalo šílenství. Byly to okolnosti okolo tisku obecně, a dále především bezmoc vlád v jižním Německu při potlačování demagogického řádění. Jedná se jen o výsledek*

---

¹⁰⁶ KISSINGER, s. 281.

¹⁰⁷ BILLINGER, s. 22–23.

¹⁰⁸ KISSINGER, s. 281.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ WALKER, s. 86.

toho, na co se Prusko již několik let chystá, toho, co udělalo Bavorsko obratem ruky, Bádensko ho v tom napodobilo a Württembersko okamžitě zatoužilo po tom samém. ¹¹¹

Teprve po slyšení u krále začal Metternich jednat i s představiteli pruské vlády. Znal dobře svoje politické protějšky, a tak po jednáních s prvními muži Pruska mohl splnit svoji povinnost, a jedním ze svých dalších „samolibých dopisů“ ¹¹² informovat císaře Františka I.: *„Kníže von Hardenberg je velmi slabý, duševně i fyzicky. Je téměř na úrovni dítěte. Přeje si, co je správné, i ví, co je správné. Má ovšem dvě vlastnosti tak velmi nebezpečné u státníka na nejvyšším postu. Jednak je to jeho kladný postoj k liberalismu, a pak jeho další nešťastný sklon obklopovat se špatnými lidmi. Lze říci bez nadsázky, že v současné době neexistuje v jeho blízkosti člověk, jehož názory nepramení z nejčistší demokracie, nebo který již přímo není aktivním účastníkem na nějakém spiknutí proti pruskému trůnu. Král je přitom s touto skutečností seznámen. To jsou dva nejhorší problémy v Prusku, slabost krále i státního kancléře. Slabost krále je spojena s nečinností, ale slabost kancléře s velkou aktivitou. Hrabě Bernstorff v podstatě chápe pravý princip věci. Je však velmi slabý a svoji pozici si uvědomuje. Kníže Wittgenstein si myslí to, co já. Je sice aktivní, ale zdaleka ne tak, jak by měl být. Jeho vliv na krále je největší. Vedoucí královského kabinetu Albrecht je tichý člověk správných názorů. V Aix-la-Chapelle jsme k sobě našli cestu, zde odložil veškerou bojácnost. Bohužel jel jeho povinností držet se zpátky a zabránit králi v neopatrných krocích.* ¹¹³

Konečným výsledkem teplických rozhovorů byla dohoda o uspořádání dvou zasedání. Konference v Karlových Varech se měla zabývat nebezpečím přímo a bezprostředně hrozícím. Zasedání Spolkového sněmu, které se mělo následujícího roku uskutečnit ve Vídni, se pak již mělo věnovat definitivním právním ustanovením Německého spolku. ¹¹⁴

Metternich nepřipustil, aby se jeho přítomnost v Teplicích omezila pouze na prázdné úmluvy. Okamžitě zde sepsal náčrt dohody, a tu předložil pruským politikům k projednání a podpisu. Tento dokument obsahoval pouze základ toho, o co se

---

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² KISSINGER, s. 281.

¹¹³ WALKER, s. 88.

¹¹⁴ KISSINGER, s. 283.

v Německém spolku snažil. Podpis této dohody byl však zárukou, že se Prusko při dalších jednáních stane rakouským spojencem.¹¹⁵

Teplická ujednání obsahovala obecné zásady, se kterými dorazilo Prusko po boku Rakouska na konferenci do Karlových Varů. Hardenberg a Metternich je 1. srpna vlastnoručně podepsali: „1) *Německý spolek je politický orgán, jehož hlavní právní opodstatnění je jasně obsaženo v člancích 1 a 2 spolkového zákona. Je to evropská instituce, jejíž existence je nutná pro zachování rovnováhy a udržení obecného klidu, a těší se ze záruk, které jí byly dány na základě zákonů schválených na Vídeňském kongresu.*

2) *Rakousko a Prusko, jsou nezávislé evropské mocnosti a jejich země jsou zároveň státy Německého spolku. Zavazují se, že jako hlavní představitelé při jednáních Vídeňského kongresu a všech politických jednání uskutečněných v posledních letech, budou dohlížet na zachování existence Německého spolku. Zavazují se při tom zároveň dodržovat společný postup. Jejich hlavní povinností je věnovat pozornost rozvoji a zachování spolku a udržovat pevnou spolupráci při řízení vnitřních spolkových záležitostí.*

3) *Vzhledem k tomu, že existuje Německý spolek, musí existovat i jeho politické instituce. Pro všechny záležitosti ve spolku se musí vždy najít vhodné řešení, které by mohlo být aplikováno na všechny aktuální potřeby spolku a zároveň musí být rázně potlačeny všechny projevy, které by byly neslučitelné s jeho existencí.*

4) *Německý spolek je prezentován jako federální celek. Spolkový sněm je tudíž ve smyslu článků 1 a 2 spolkového zákona nejvyšší politickou autoritou v Německém spolku. Jeho právní rozhodnutí nesmí být porušována a musí být vykonávána jako zákony platné na území celé této federace.“¹¹⁶*

V Teplicích byla rovněž dohodnuta opatření nazvaná jako speciální, v nichž se Prusko zavázalo zatím nevyužít článku XIII Spolkového zákona. Ústava v této zemi zatím neměla být zavedena, dokud článek nebude vhodně interpretován tak, aby vyhovoval vnitřním zájmům spolku. Další speciální ujednání se týkalo úpravy článku XVIII Spolkového zákona. Obě země se shodly na tom, že je nutné omezit množství

---

¹¹⁵ WALKER, s. 86–88.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 90–91.

tiskovin vydávaných na území spolku, a že toto opatření je třeba rovněž zakomponovat do spolkových zákonů.¹¹⁷

Díky svému úspěchu v Teplicích byl Metternich schopen v srpnu 1819 v Karlových Varech získat souhlas zúčastněných diplomatů Německého spolku k provedení navrhovaných opatření. Obdržel tím pravomoc k potlačení politických nepokojů na území celého Německa.¹¹⁸

---

¹¹⁷ Tamtéž, s. 91.

¹¹⁸ BILLINGER, s. 22–23.

6. Ministerská konference v Karlových Varech

Ministerské konference konané ve dnech 6. až 31. srpna 1819 v Karlových Varech se účastnili vládní představitelé Rakouska, Pruska, Saska, Hannoverska, Bavorska, Bádenska, Nassavska, Württemberska, Meklenburska, Hessenska-Kasselska a Saska-Výmarska.¹¹⁹ Kongres byl zahájen 6. srpna v lázeňském domě Bílý lev bez větších formalit.¹²⁰ Představitel Nassavska dopředu předznamenal, v jakém duchu bude konference probíhat, když již při jejím zahájení pronesl k Rakousku děkovnou řeč: „*Rakousko, ač samo zůstalo nezasazeno revoluční vlnou, připravilo kroky k jejímu zastavení.*“¹²¹

Přestože k tomu byl císařem výslovně určen ministr zahraničí Metternich, vedl zde za rakouskou stranu velkou část jednání rakouský dvorní rada Friedrich von Gentz. Právě on byl pak i autorem konečné podoby mnohých navrhovaných zákonů a může tak být spolu s Metternichem označen za jednu z nejdůležitějších postav celé konference.¹²²

6.1 Friedrich von Gentz

Gentz se narodil 2. května 1764 ve Vratislavi. Od roku 1786 již působil v pruské státní službě. Byl vojenským publicistou a zpravodajem. Stejně jako mnoho mladých lidí své doby nejprve obdivoval francouzskou revoluci a stal se dokonce členem Burschenschaften. Brzy byl však, opět stejně jako mnozí další, z dalšího vývoje rozčarován. V roce 1795 založil měsíčník „*Neue deutsche Monatsschrift*“, do kterého mimo jiné přispívali i Wilhelm von Humboldt a Johann Gottfried Herder. Své politické schopnosti mohl ale naplno rozvinout až v roce 1802, kdy se stal dvorním radou u rakouského dvora.¹²³

Císař František I. ale zřejmě Gentze nepovažoval za zcela vhodného muže pro vedení důležitých státních jednání, protože Metternich byl nucen před císařem účast svého blízkého spolupracovníka na konferenci obhajovat. V dopise z 20. srpna 1819

---

¹¹⁹ SLADKOVSKÁ, s. 245.

¹²⁰ KARELL, s. 14.

¹²¹ KISSINGER, s. 282–283.

¹²² KARELL, s. 7.

¹²³ Tamtéž, s. 21–22.

císaři z Karlových Varů napsal: „*Vaše Veličenstvo se obává, že pan Gentz je příliš bázlivý. Ubezpečuji Vás však, že pan rada Gentz nemá přímo co dělat s konferencí. Nechal jsem ho zde kvůli sepisování dohod a návrhů zákonů. Nikdo nepíše lépe, tak literárně a diplomaticky, jako on. Nejlepším důkazem o tom jsou všechny výsledky pařížských, vídeňských a cášských publikací, které když redigoval, ještě nikdy nebyly napadeny, ba dokonce ani těmi špatnými vlastenci. Do aktu týkajícího se tiskového zákona byl zapojen, protože snad nikdo v Evropě tak hluboce nepronikl do mnohých státních legislativ týkajících se tisku více než on. Jako redaktor a spisovatel zná velmi dobře nakladatele, vydavatele a autory. Všechny ostatní úpravy a návrhy zákonů budou samozřejmě prováděny pouze oficiálními členy konference.*“¹²⁴

Z Metternichova dopisu je zřejmé, že Gentz měl na vypracování Karlovarských dekretů značný podíl. Mnohé o tom vypovídají i záznamy v deníku samotného tehdejšího rakouského dvorního rady. Ty se staly jedním z mála zdrojů, které přinášejí informace o dění na samotné karlovarské konferenci. Ve svých zápisech uvádí, že jej kníže Metternich zasvětil do účelu své cesty do Teplic a on pak na jeho pokyn začal od 5. srpna poctivě pracovat na porovnávání rozdílů mezi zemským a zastupitelským zřízením. Dne 16. srpna v Karlových Varech pak sám vypracoval návrh tiskového zákona.¹²⁵ Ve čtvrtek 19. srpna si Gentz do svého deníku zapsal: „*Večer jsem zveřejnil svůj vlastní návrh, který byl hned korunován úspěchem. Šlo o jeden z nejdůležitějších bodů našich zdejších jednání – úprava a upřesnění XIII. článku Spolkového řádu.*“¹²⁶ V pátek 20. srpna pak návrh tohoto zákona přednesl na zasedání. Návrh byl podle jeho tvrzení s obrovským potleskem přijat. Večer toho samého dne došlo také k projednání jím vypracovaných zákonů proti zneužívání svobody v tisku. V sobotu 21. srpna představil na konferenci své další návrhy zákonů a opět se vše, co přednesl, setkalo s jednoznačným souhlasem. Podle dalších záznamů v deníku pak Gentz 25. srpna celé dopoledne pracoval na znění zákonů týkajících se vysokých škol. Dne 29. srpna se zúčastnil hlavní ministerské konference. Gentz mluví o vřelé atmosféře, která zavládla po jejím ukončení, a o tom, že kníže Metternich právě jemu předal před ostatními

---

¹²⁴ Tamtéž, s. 21.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

diplomaty děkovný dopis, v němž mu vyjádřil úctu a osobní poděkování za jeho činnost na konferenci.¹²⁷

O tom, jak byl Gentz svou prací na kongresu zaujat, svědčí i další zápis v jeho deníku: „Dnes byli všichni přítomni na posledním a velmi důležitém zasedání komise k ustanovení XIII. článku Spolkového řádu, a právě já mám svůj podíl na výsledcích těch největších a nejhodnotnějších jednání naší doby. Pouze jeden den - stejně důležitý, jako ten u Lipska.“¹²⁸ „Nebohý, zaslepený Gentz!“, okomentoval v roce 1937 jeho nadšení karlovarský historik Viktor Karell.¹²⁹

6.2 Metternichovy dopisy

Císař František I. vládl ve své zemi takzvanou kabinetní cestou a trval na tom, aby mu nejrůznější lidé podávali různorodé a co nejpodrobnější zprávy o dění v monarchii, třebaže se častokrát jednalo i o naprosté banality.¹³⁰ O atmosféře i o samotném průběhu jednání v Karlových Varech se tak některé informace dochovaly právě díky Metternichovým dopisům povinně zasílaným císaři do Vídně.

Přestože se zdálo, že půda pro konferenci byla již pevně připravena,¹³¹ Metternich v dopise z 3. srpna 1819, tedy ještě těsně před samotným zahájením všech oficiálních jednání, přiznal císaři některé svoje obavy z nadcházejících rozhovorů. Stále si nebyl úplně jist, zda všichni účastníci konference jeho názory jednotně podpoří: „Budoucí chování většiny německých vlád, obzvláště pak těch jihoněmeckých, není dost dobře možné odhadnout. Například král v Bavorsku zavedl novou ústavu, aby se stal váženým monarchou. Jakmile však začala ústava platit, chtěl by vše zvrátit. Bádenská lítost je tatáž. Odradit od ústavy se nedal ani král Württemberska, který došel ještě dál a jeho země teď stojí na ultraliberálním základě. Když se tyto stavové spolu sešli, litovali silně svých neuvážených kroků. Začíná rovněž vycházet najevo, že výmarský velkovévoda je velmi hluboce zapleten do událostí okolo Sanda. Objížděl prý jihoněmecké dvory a usiloval o stažení vyšetřování a také o to, aby bylo nemožné nalézt nějaké stopy. Důkaz o tom, že toto obvinění musí být důvodné, obsahuje dopis

¹²⁷ Tamtéž, s. 22.

¹²⁸ SRBIK, s. 597.

¹²⁹ KARELL, s. 22.

¹³⁰ SKED, *Úpadek a pád*, s. 41.

¹³¹ KISSINGER, s. 282.

velkokněžny z Výmardu napsaný králi Württemberska, ve kterém vyslovuje obavu, že její tchán by mohl být kompromitován, a žádá krále o intervenci v jeho prospěch a o zastání. Tak dalece se může nechat zaplést jen velkovévoda z Výmardu. Ti, kteří chtějí demagogicky kráčet přes mrtvolky k sjednocenému Německu, by měli silně pocítit, že Německo je a bude součástí naší monarchie. Také drzost novinářů se neustále stupňuje. Pokud ale vyjde vše podle mého plánu, již 1. září bude v celém Německu zavedena a plně realizována cenzura tisku.¹³²

Rakouský císař s Metternichovými návrhy nesouhlasil zcela ve všech ohledech. Univerzity ve své zemi nechtěl nechat přezkoumávat „nějakou komisí, protože ony v nepořádku nejsou“.¹³³ Také zřízení nové speciální vyšetřovací komise nepokládal za adekvátní řešení. K Metternichovým plánům, které měly být realizovány v Karlových Varech, dopisem ze Schönbrunnu datovaným 8. srpna 1819 namítal: „Každý člověk má právo být souzen a odsouzen podle zákonů svého státu, případně toho státu, kde zločin spáchal. Spolek ještě nemá žádné vlastní zákony pro zločince, ani žádný soud. Proč by měl tedy soudit? A podle jakých zákonů? Odsouzený by tak ani nemohl podat odvolání či oprávněnou stížnost. A kdo by ručil za výběr soudců? Brzy se začnou ve spolkovém sněmu všichni přít, jakým způsobem a podle jakých zákonů by se mělo soudit.“¹³⁴ V tomto ohledu byl František I. mnohem prozíravější než jeho ministr.¹³⁵

V dopise z 8. srpna se Metternich, který dobře znal německou šlechtu i poměry v jednotlivých německých státech,¹³⁶ zmiňuje císaři o údajné lítosti jihoněmeckých panovníků nad tím, že se pokusili ve svých zemích o vlastní ústavní cestu: „Bavorský král ještě před 14 dny říkal ministru von Berstettovi: ‘Dnes vidím, jakých chyb jsem se dopustil. Mé vlasy zešedivěly a moje království je rozbito. Kniže Metternich měl pravdu ve všem, co mi předpověděl. Ale jak jsem mohl jednat? Rada přece přišla z Rakouska. Od protivníků nemusí člověk žádnou radu přijímat.’ Jeho vláda se chtěla chovat jinak, hledala něco mimořádného, výjimečného, a tak se tedy stali prvním z liberálních německých států. Württemberský dvůr stojí mimo jakoukoliv realitu, neboť sám nikdy následující den nevěděl, co chtěl v tom předcházejícím. Král se naoko všeho obává, osobně je ale liberál, hned je nakloněn každé myšlence, jen když je nová a rádoby

¹³² KARELL, s. 14–15.

¹³³ HARTAU, s. 103.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ BILLINGER, s. 18.

*nápaditá, a opouští ji pak se stejnou nerozvážností, se kterou ji přijímal. Bádensko je nakloněno konstituční činnosti. V Karlsruhe však není nikdo dost schopný něco vymyslet. Proto měl pruský zmocněnec von Darnhagen, mazaný a důvtipný revolucionář, původně celou záležitost v Bádensku řídit a vše tam pozvednout na takovou úroveň, aby bádenská sněmovna mohla sloužit jako samotný vzor revoluce. Tyto tři dvory jsou nyní velice zklamány, protože byly svrženy ze svých závratných výšin. Nyní hledají pomoc u dvora, který denně urážely.*¹³⁷

Metternich dále v dopise pokračoval na stejné téma, když vyjadřoval rakouskému panovníkovi svůj jednoznačný postoj k zavádění nových liberálních ústav v jednotlivých státech ve spolku. Jsou nebezpečné, protože vedou lid k nacionalismu a razí pouze cestu k revoluci. On sám velice prozíravě něco takového v Rakousku nedopustil: *„Pruský král ve svém prohlášení z Kalisze přislíbil svému státu ústavu. Udělal to na naléhání cara Alexandra a pod vlivem zastánců revoluce, v jejichž čele tehdy stál svobodný pán vom Stein. Dnes již zemřelý württemberský král rovněž při jednáních Vídeňského kongresu vyzýval své stavy k zavedení nové ústavy v jeho království. Když již byl Spolkový řád vypracováván, téměř ze všech stran stále ještě přicházely podněty, že spolková akta musí obsahovat bod, že každý německý stát musí mít své lidové zastoupení. Pouze já sám jsem se vzepřel tomuto proudu a nedopustit jsem, aby byl takový vše rušící a Rakousko podkopávající element přijat.*¹³⁸ Dopis dále pokračuje reakcí na námítky císaře, kterého chtěl přesvědčit, že připravovaná opatření nebudou zaměřena proti Rakousku samotnému. Ministr se císařovy obavy pokusil rozptýlit tímto míněním: *„Dnes vychází v Německu na 60–70 časopisů denně, které bez výjimky, bez jakéhokoli oprávnění, mluví jako nějací reprezentanti národa, a přitom lid až po jeho nejnižší vrstvy pobuřují. Vše, co bude muset být zakázáno, se ovšem netýká Rakouska samého. My nemáme žádné buršácké spolky ani žádné jiné tajné spolky, ve kterých se angažují i samotní profesori. Opatření k odstranění notoricky špatných profesorů jako je Arndt, Jahn, Ocken, Schleiermacher, nezasáhne přímo Rakousko. Žijeme ale v době, ve které musí být častá pochybení trestána tvrději, jako hříchy. Tato zásada mě nutí ke krátkému objasnění otázky, k čemu musí na straně Rakouska dojít. Proč by se Rakousko mělo vůbec starat o stávající nešvary v Německu a proč by mělo stejné vyhledávat u sebe? To, do čeho se Rakousko nezaplete, přijde mu totiž samo*

¹³⁷ KARELL, s. 15.

¹³⁸ Tamtéž, s. 17.

vstříc. Nemoc, která dnes tolik ohrožuje Německo, tedy revoluce, musí být již dnes v Rakousku zdolána, jinak by i zde bylo její vítězství jisté. Žádný německý stát si dnes nemůže pomoci sám. Všechny německé státy dnes zmůžou velice málo bez naší pomoci. Revoluce měla ve Francii vyhráno, protože Napoleon právě nejnižší vrstvy vyzdvihl a udělal z nich nejvyšší. Napoleon byl poražen. V Německu se ale v nižších vrstvách opět probouzí revoluce. A bohužel, tato nákaza se objevuje i u vrstev vyšších.“¹³⁹

Na tom, že absolutní svoboda názorů je škodlivá, se shodli všichni účastníci karlovarské konference.¹⁴⁰ Tisk je síla, která regulaci rozhodně potřebuje.¹⁴¹ Na předložený zákon o nových poměrech na univerzitách však pohlíželi rozdílně. Svědčí o tom i Gentzův dopis, ve kterém píše, že jeden ze členů zasedání vyslovil názor, že on si stejně jako studenti univerzit myslí, „že vlastní svobodné názory mládeže a svoboda ve výuce musí být na univerzitách zachovány, neboť pouze v otevřeném boji názorů může být hledána pravda. Před bezmeznou důvěrou v autority by měl být každý student chráněn, k samostatnosti vlastní by pak měl být vychováván“.¹⁴² Dvorní rada Gentz na to reagoval těmito slovy: „Tak daleko to došlo s velkými a mocnými této země, když musí sklízet rady od dětí!“¹⁴³

Metternich dále v dopise z 10. srpna pokračoval ve své argumentaci a napsal císaři, jak důležité je udržení Německého spolku a akceptování jeho společných zákonů. Zároveň vyzdvihl nezbytnost vedoucí úlohy Rakouska v tomto celku: „Německé vlády by chtěly vládnout, ale k tomu jim chybí jeden velký základní prvek, totiž zkušenost. Až do roku 1806 byly pod poručenstvím římského císaře a této říše. Od roku 1806 do roku 1813 zase pod přísnou disciplinou francouzského císaře, která jen využívala každého druhu nesváru proti těmto panovníkům samotným. Francouzský císař chtěl pouze moc, a to za každou cenu. To, jak by asi tato šlechta dokázala využívat svou případnou emancipaci, dnes jen dokazují okolnosti v Německu. V okamžiku nejvyšší nouze se přimykají k Rakousku.“¹⁴⁴

Metternich se císaři neopomenul zmínit, jak důrazně pokáral ministra Saska-Výmarska za to, že student jejich státní univerzity spáchal atentát na spisovatele

¹³⁹ Tamtéž, s. 17–18.

¹⁴⁰ HARTAU, s. 103.

¹⁴¹ HERRE, s. 240.

¹⁴² HARTAU, s. 103.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ KARELL, s. 17.

Kotzebua: „Před několika dny se zde zcela nečekaně objevil státní ministr Sasko-Výmarska baron von Fritsch. Prohlašuji upřímně, že jsem pana Fritsche přijal tuze rád, neboť už dlouho jsem čekal na příležitost otevřeně vyslovit jejich vládě svoji nelibost. Pan Fritsch zahájil náš rozhovor ujištěním, jak je dojat mojí přízní, že jsem se uráčil s ním hovořit. Jeho milostivý král ho sem poslal především proto, aby mi předložil ke kontrole všechny spisy o jenském vyšetřování. Prosil o odpuštění za tuto nešťastnou událost a ubezpečoval mě, že jeho královská výsosť začne bezodkladně přijímat veškerá opatření, která Vaše Veličenstvo uzná a považuje za vhodná na cestě Německa vedoucí ke spáse. Odpověděl jsem mu, že se plete, pokud by snad chtěl jen na chvíli uvěřit, že by někdo mohl na onu věc zapomenout. Vždyť právě tato událost představuje ono dnes potírané zlo.“¹⁴⁵

Ministerská konference pochopitelně vzbudila pozornost i v okolních státech. Metternichovy politické postupy velmi rozhodně odmítl francouzský arcibiskup Dominique Georges Frédéric M. de Pradt. Jeho kniha „Congrès de Carlsbad, par l'auteur du Congrès de Vienne“, ve které vyjádřil svůj kritický postoj k celé záležitosti, vyšla ještě v roce 1819. Pradt se již k samotnému konání konference vyjádřil s podivem: „Opět další konference! A proč? Ti všichni budou jednat o tom, jak napomenout emancipované mláďa a o tom, jak potrestat několik pokrokových profesorů?“¹⁴⁶ Ve svých úvahách pak vzletně pokračoval: „Nutně, když člověk všechno pečlivě zváží, musí být uznáno německé národní vědomí a musí mu být poskytnuto zadostiučinění, které si žádá, neboť je zcela oprávněné. Chce to otevřenost, moudrost a pochopení, a pak se nechá řešit vše. Německo nežádá o nic víc ani o nic méně než ostatní svět a je naprosto nespravedlivé mu jeho požadavky odpírat. Jedním z důvodů konání kongresu v Karlových Varech je prý morální situace Německa. Ta je ovšem jen odrazem stavu celé Evropy. Německo není státem odděleným od zbytku světa, ale je součástí Evropy, má evropského ducha a prožívá všechny změny a otřesy stejně jako státy ostatní. Pro posouzení situace v Německu tedy musíme nejprve zvážit stav světa jako takového. Nárok na vlastní názor a uznání je vždy oprávněný, vychází přece ze vztahů, které jsme si mezi sebou jako lidé postupně vytvořili. Vytvořili jsme si řeč jako způsob komunikace mezi sebou. A jen z komunikace pramení ona síla, ona

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 17–18.

¹⁴⁶ PRADT, M. de Dominique Georges Frédéric. *Congrès de Carlsbad, par l'auteur du Congrès de Vienne*. Paris: Chez F. Béchét, Libraire-éditeur, 1819, s. 1–2.

možnost zkoumání myslí, ono umění pochopit jednoho i druhého, tedy pochopit i to, co si přejí jiní.“¹⁴⁷ Arcibiskup z Malines pokládal jazyk nejen za společný znak národa, ale i za základní zdroj porozumění a prostředek k vzájemnému pochopení. Sám pak v knize vyslovil umělý podiv nad tím, že přestože všichni účastníci konference mluvili německy, tomu co si přejí Němci, zde nikdo rozumět nechtěl. Pro Němce romanticky toužící po sjednocení musí být schválené zákony přesně tím, co měl na mysli Montesquieu, když mluvil o urážce národního ducha.¹⁴⁸ Některé názory francouzského osvícence skutečně mohly přinutit Metternicha, Gentze a další tvůrce nových zákonů k zamyšlení: „Zákony upravují a řídí jednání občana, mravy řídí jednání člověka. Mravy a způsoby zákony zavést nemohou... Národy lpí na svých zvycích, a pokud jim je odebereme, učiníme je nešťastnými... To všechno by měli vědět ti, kteří přijímají zákony, které urážejí jejich všeobecného ducha... Jsou dva druhy tyranie: skutečná tyranie, která spočívá v násilí vlády, a tyranie mínění, kterou určitý národ pocítí, když ti, kdo vládnou, ustaví věci, které urážejí jeho způsob uvažování.“¹⁴⁹

Dne 17. srpna Metternich císaři z Karlových Varů adresoval svůj další dopis, který opět obsahoval zdůraznění nutnosti a obhajobu těch nejradikálnějších kroků. Podtrhl v něm, že okamžité zavedení nových opatření je v zájmu celého spolku a bez výjimky s nimi souhlasili všichni představitelé zemí zúčastněných na konferenci: „V darmstadtských a v pruských územích v Porýní to vypadá nejistě. Všechny zprávy odtud přicházející mluví otevřeně o možnosti blízkého propuknutí revoluce. Na levém břehu Rýna se šíří fáma, že revolucionáři by zde chtěly vyhlásit jakousi ‘Cisrhenanische Republik’.¹⁵⁰ K nebezpečí, které spočívá v zavádění lidového zastoupení, se připojil ještě nátlak demagogů. Proto je nutno okamžitě přistoupit ke krokům, které zajistí, že Spolkový řád bude zachován v jeho základním znění a smyslu a učiní se přítrž dalšímu zavádění demagogických ústavních zřízení. Králové, knížata i vévodové, kteří již podobné ústavy vydali, musí být důrazně přinuceni razit cestu k návratu k původnímu systému. Bude muset být konečně postavena hráz demagogickému řádění v Německu. Jde především o účelnou a vhodnou interpretaci XIII. článku Spolkového řádu. Všichni zdejší ministři jsou zajedno. Po naléhavých žádostech mých zdejších kolegů jsem se sám ujal úkolu sestavit návrhy všech potřebných zákonů. Vzal jsem na sebe tuto náročnou

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 13–14.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 14–20.

¹⁴⁹ MONTESQUIEU, Charles-Louis de Secondat. *O duchu zákonů*. Praha: Oikoymenth, 2010, s. 344–353.

¹⁵⁰ Porýnskou republiku.

*záležitost ze dvou důvodů. Jednak proto, že se do rozpravy o zákonech nedostanou žádné nesprávné věty a poznámky, a dále proto, že tak nejlépe budou uchráněny zájmy Rakouska před cizími škodlivými vlivy.*¹⁵¹

Spisovatel Franz Herre podotkl, že konání ministerské konference právě v tomto lázeňském městě rozhodně schvalování nových zákonů nijak neurychlilo.¹⁵² Účastníci si zde zřejmě našli dostatek času i na svoji vlastní zábavu, protože archivář Viktor Karell o zasedání napsal, že pokud se staly zde sepsané zákony pro Německo národním neštěstím, Karlovým Varům samotným kongres přinesl veliký prospěch.¹⁵³ Právě dobu, kdy pobýval Metternich s týmem politiků v Karlových Varech, nazývali místní „zlatým věkem“,¹⁵⁴ a „*Karlovy Vary se právě tehdy zařadily mezi nejznámější světové lázně*“.¹⁵⁵

Teprve 18. srpna Metternich informoval písemně císaře o schválení návrhu nového opatření: „*Dne 17. srpna byl v základních tezích schválen zákon týkající se zlořádu v tisku. Podotýkám, že ono označení ‘cenzura’, dnes tak nenáviděné a nesprávně chápané slovo, zákony zatím snadno obchází. Došlo mi to zde s ohledem na stávající svobodu tisku v Holandsku, Dánsku a Württembersku. Předvídal jsem, že dojde k tomu, že se ‘banda novinářů’ začne z Německa stahovat do přilehlých států, aby je ‘zaplavovala svými výplody’. K tomu skýtá nejlepší prostor obzvláště Švýcarsko, neboť právě tam jsou vydávány ty nejškodlivější noviny, zejména ‘Aargauer Zeitung’.*¹⁵⁶ *Ale po přijetí nových zákonů bude moci zakročít Spolkový sněm, který, když to bude nutné, bude podávat žaloby, nebo dovoz takovýchto tiskovin zakáže.*“¹⁵⁷

Dne 20. srpna Metternich referoval o svém dalším úspěchu, neboť všichni účastníci konference souhlasili s dalším návrhem nového omezení: „*Myslím, že Vašemu Veličenstvu i celé zemi jsem dnes mohl prokázat daleko větší služby, než mi kdy dosud prozřetelnost dovolila. Vše zásadní jsme získali. Nyní záleží jen na tom, aby vše bylo správně zužitkováno. Ale bůh si jistě přeje, aby všeho bylo využito správně!*“¹⁵⁸ Císaři dále vysvětloval, jakým způsobem byly připravovány revoluce, kterým nyní bude možné novými prostředky zabránit: „*Z přehledu o provedených vyšetřováních, který byl*

---

¹⁵¹ KARELL, s. 18–19.

¹⁵² HERRE, s. 241.

¹⁵³ KARELL, s. 24.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Aargau je jeden ze švýcarských kantonů.

¹⁵⁷ KARELL, s. 19.

¹⁵⁸ Tamtéž.

vyhotoven nassauským ministrem, svobodným pánem von Marschallem, je patrna vzájemná podoba a vztah všech revolučních piklů. Různé skupiny, které všeobecně usilující o zánik našeho monarchistického zřízení, používají tři různé cesty zároveň, aby dosáhly svého cíle. Na školách ve všech spolkových zemích vytvořily vzájemně spolupracující spolky a rozhodly se je využívat jako prostředku pro výchovu. Mládeži má jejich prostřednictvím být vštěpována nenávisť vůči stávajícímu státnímu zřízení. S tělocvičnými spolky se počítá k tomu, aby rozvíjely tělesnou činnost mladých lidí pro účely násilného převratu. Všichni jejich mladíci vzdělávaní ve veřejných školách by měli po nástupu do veřejných úřadů svůj vliv využít pouze k tomu, aby provedli rozvrat stávajícího zřízení, což jim jejich činnost na úřadech a ve státní správě umožní. Druhým prostředkem má být zpracovávání lidových mas pomocí novin a deníků a třetím a hlavním prostředkem má být naplňování XIII. článku Spolkových akt. Výklad zatím existujícího zákona totiž umožňuje volání po zástupcích lidu, kteří by měli být voleni podle všeobecného hlasování. Má to samozřejmě jediný účel: moci se pod touto záminkou spiknout proti státu.¹⁵⁹

Dne 23. srpna Metternich povýšeně císaři sděloval svůj názor na saské politiky: „Nikdo si ani nedokáže představit, jaké s hloupostí téměř hraničící pokyny dostává hrabě Schulenburg každý den z Drážďan. Král a jeho ministři řeší situaci s tak neuvěřitelnou naivitou, jako kdyby snad ani v životě nezažili, co jsou to pletichy či manipulace. Všechno je pro ně buď nové, anebo se jim to zdá být k neuvěření. Že Německo vře, vám zapírají, protože jak nám tehdy napsal hrabě Einsiedel: ‘Zde je všechno v poklidu...’ Jediné nebezpečí, kterého se hrabě Einsiedel obává, spočívá v omezení nezávislosti jejich země. ‘To, co se zde projednává,’ říká, ‘se nijak nebude dotýkat našeho lidu.’ Projevuje přitom ale strach, že velké země budou moci zasahovat do práv zemí malých. Znam velmi přesně saský dvůr a vím dobře, jaké dva zcela protichůdné prvky se zde mísí. Jeden je naprosto neměnný, totiž králova neznalost stavu jakýchkoliv věcí dějících se mimo Sasko, případně posuzování stavu všech věcí podle saského měřítko. Druhým je jejich nepředstavitelný strach z Prusů.“¹⁶⁰

V době konání kongresu přijel do Karlových Varů na léčení německý básník Johann Wolfgang von Goethe. Dorazil 28. srpna, právě v den svých 70. narozenin. Účastníci kongresu uspořádali dokonce v Poštovním dvoře na počest tohoto oslavence

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 19–20.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 20–21.

hostinu a Metternich na ní měl přednést slavnostní přípitek. Goethe se však této slavnosti vůbec nezúčastnil, omluvil se ze zdravotních důvodů.¹⁶¹ Ve svých pamětech pak zmínil následující: „V Karlových Varech jsem potkal knížete Metternicha a shledal jsem ho jako velmi milého pána.“¹⁶² 7. října téhož roku ale již s lítostí napsal: „Velké diplomatické zasedání, které skončilo tři dny po mém příjezdu, přineslo něco zcela jiného, než jsem očekával. Nyní spolu s celým Německem přemýšlím o všech důsledcích tohoto setkání diplomatů.“¹⁶³

Konference jednoznačně ústila k závěrům, které požadoval při jejím zahájení dvorní rada Gentz, totiž že „návrhy zákonů musí obsahovat co nejpřísnější opatření, která napomohou odvrátit kolosální nebezpečí tím, že zabrání v činnosti veškerým podvrtným živlům ve společnosti“.¹⁶⁴ Dne 29. srpna se v Karlových Varech uskutečnilo hlavní zasedání celé konference, o jehož velmi uspokojujivém výsledku Metternich císaře informuje v dopise z 31. srpna: „Vše, co mi bylo uloženo za úkol, bylo splněno. Více jsem udělat nemohl. V Německu ještě nikdo nezná výsledky zdejších rokování, ale přesto se již začínají stahovat pod křídla Vašeho Veličenstva. Právě o jednotě zdejších názorů noviny zarytě mlčí. Začínají se dokonce ozývat státy, které se netají přáním, aby usnesení obsahovala ještě přísnější návrhy zákonů. Pozitíří budu opouštět Karlovy Vary a uchýlím se na pár dní do Kynžvartu, abych se zotavil po tak namáhavé práci. O mém léčení zde v lázních nemůže být žádná řeč. Lázeňská léčba a taková práce, jakou jsem musel v posledních třech týdnech, dvanáct i patnáct hodin denně, vykonávat, jsou neslučitelné. Cítil jsem se jako štvaná zvěř. Zde ale platilo jedině: spása nebo zkáza spolku. To, co se možná ještě před nedávnem mohlo jevit jako nemožné, je vykonáno a bylo to uskutečněno za použití menšího úsilí, než by kdo mohl uvěřit.“¹⁶⁵

A ještě 1. září, po ukončení všech jednání, poslal Metternich do Vídně další rekapitulaci svých zásluh, které tentokrát stylizoval jako úspěch rakouského císaře: „Rakouský panovník přichází s pevnou koncepcí. Sjednocené Německo bude chápáno jako záruka míru a bude tak položen legální základ pro ochranu Evropy. Bude-li realita

---

¹⁶¹ HARTAU, s. 101.

¹⁶² KARELL, s. 23.

¹⁶³ Tamtéž, s. 24.

¹⁶⁴ SRBIK, s. 593.

¹⁶⁵ KARELL, s. 21–23.

*jiná, pak již nepadne vina na Rakousko. Vaše Veličenstvo svou povinnost panovníka splnilo. Více býti v lidských silách ani nemůže.*¹⁶⁶

6.3 Závěry konference

Karlovarské dekrety tvořila skupina návrhů nových spolkových zákonů, jejichž obsahem a účelem mělo být navždy zabránit revolučním převratům na území Německého spolku. Zástupci všech přítomných států se na jejich znění jednoznačně shodly, přestože se objevovaly i pokusy o jejich zmírnění.¹⁶⁷ Spolkovým zákonem o svobodě tisku mělo být rozhodnuto, že tisk bude omezen předběžnou cenzurou u všech novin a písemnosti pod 20 archů (tedy do 320 stran). Rozsáhlejší tisky budou podléhat cenzuře následné.¹⁶⁸ Jedním z navržených usnesení například bylo, že *„Spolkový sněm má pravomoc zcela zakázat vydávání tiskoviny uvedené v § 1 tohoto zákona. Co se někde v Německu považuje za bezproblémové, může být podle názoru komise jmenované Spolkovým sněmem v rozporu s morálkou jiného státu ve spolku, s bezpečností jednotlivých států nebo s udržením obecného míru a klidu. Proti takovému rozhodnutí se nelze odvolat a příslušné vlády jsou povinny je akceptovat“*.¹⁶⁹

Podle spolkového zákona o vysokých školách měly být univerzity dány pod dozor kurátorů, zmocněnců jmenovaných z řad vládních úředníků. Ti pak budou kontrolovat jak vhodnost výuky profesorů, tak chování mladých lidí a jejich vhodné formování pro budoucí zaměstnání: *„Půjde o dosazení tvrdého muže s rozsáhlými pravomocemi, který musí bydlet v místě univerzity. Stane se jím buď osoba kurátora či někoho, koho vláda uzná za vhodného. Povinností státního agenta bude zajistit důsledné dodržování stávajících právních předpisů a disciplinárního řádu, dále sledování, v jakém duchu probíhá proces akademické výuky, pozorné sledování vyučující při jejich veřejných i soukromých vystoupeních, a totéž, ale bez přímého zasahování do vědeckých metod, i u jejich výuky. Úkoly agenta mají mít blahodárny vliv na budoucnost studentů. Bude moci použít všech prostředků, které povedou ke zvýšení morálky, pořádku a*

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ SCHOEPS, s. 140.

¹⁶⁸ HERRE, s. 242.

¹⁶⁹ ROBINSON, James Harvey. *Carlsbad Resolutions*. In: *Original sources in European History* 1, 1906, 3, s. 18.

slušnosti mezi studenty, přičemž nesmí polevovat ve své pozornosti. Vstup tohoto zvláštního zástupce na akademickou půdu, okamžité určení sféry jeho působnosti a předání instrukcí zajistí nejvyšší státní orgány každého státu. Státy to s ohledem na mimořádné okolnosti, které jmenování těchto agentů zapříčinily, musí provést co nejefektivněji.¹⁷⁰ Profesori, kteří by se od svých povinností odchýlili, měli být ihned propuštěni a nesměli dále učit na žádných univerzitách a státních školách na území Německého spolku. Studentské spolky a jejich tělovýchovná zařízení měly být rezolutně zakázány.¹⁷¹

Bylo rozhodnuto, že k vyšetřování „demagogického řádění a revolučních piklů“¹⁷² bude zřízen zvláštní úřad - Ústřední vyšetřovací komise v Mohuči. Ta zajistí provádění speciálních soudů s těmi, kteří se ve smyslu tohoto zákona provinili.¹⁷³ Návrh zákona odůvodňoval zřízení nového orgánu takto: „Úkolem ustanovené komise bude důkladné a komplexní prošetření všech důsledků vyplývajících z různosti stávajících ústav. Ty jsou původcem revolučních intrik a činnosti demagogických spolků, které již existují nebo průběžně vznikají na území jednotlivých států v celém spolku.“¹⁷⁴ Soudy *ex post facto* po intervenci Metternicha však být realizovány nemohly.¹⁷⁵

Byl navržen Spolkový exekuční řád, který měl umožnit ostatním členům Německého spolku vojenský dohled v nepokojných státech a rovněž jim měl dát pravomoc proti těmto státům vojensky zakročit, pokud by řádně nepotíraly všechna revoluční hnutí.¹⁷⁶ Spolková země ještě měla možnost případnému zásahu zabránit: „Dříve než Spolkový sněm nařídí proti některému státu spolku skutečné provedení exekuce za použití nově schválených prostředků, bude nejprve vládě příslušného spolkového státu předáno prostřednictvím jejich zástupce ve Spolkovém sněmu varování. Zároveň jí nejprve bude uložen odpovídající požadavek, který by ji motivoval k dobrovolnému splnění zákona, a bude jí rovněž stanovena přiměřeně dlouhá doba k nápravě nežádoucího stavu.“¹⁷⁷

---

¹⁷⁰ ROBINSON, s. 16–17.

¹⁷¹ HERRE, s. 242.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ ROBINSON, s. 20.

¹⁷⁵ HERRE, s. 242.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ <http://www.verfassungen.de/de/de06-66/karlsbad19.htm/> [cit. 2012-01-20]

Kromě uvedených zákonů zde bylo také navrženo pro Rakousko uspokojivé konečné znění XIII. článku Spolkového řádu se závěrem, že pod pojmem nové zemské ústavní zřízení je zde rozuměno tradiční stavovské zemské uspořádání.¹⁷⁸

Karlovarská ministerská konference byla završena schválením všech návrhů nových zákonů na hlavní konferenci konané dne 29. srpna 1819. Rakouská převaha ve spolku, prezentovaná ovšem „na mýtu rovnosti“,¹⁷⁹ zde byla jednoznačně potvrzena.¹⁸⁰ Zúčastnění diplomaté v uctivém projevu vyslovili nakonec Metternichovi poděkování za to, že v podstatě mohli realizovat jeho příkazy. Rakousko se zde prezentovalo jako zdroj největší síly, a proto také z jednání nejvíce vytěžilo. Vládl zde císař, jehož trůn byl díky přijatým opatřením v bezpečí. Spolu s Pruskem se postavilo do čela spolku a sám kníže Metternich se de facto stal ministerským předsedou celého Německa.¹⁸¹ Karlovarská konference znamenala pro Metternicha mezník v jeho veřejném životě. Skutečně totiž uvěřil, že zde Habsburkům zajistil převahu nad všemi ostatními německými dynastiemi, a že se mu podařilo vzkřísit ducha staré říše.¹⁸²

Návrhy nových zákonů, které vznikly na ministerské konferenci v Karlových Varech, byly jako celek předloženy ke konečnému schválení všem státům Německého spolku. Na Spolkovém sněmu, který sídlil ve Frankfurtu nad Mohanem, je zástupci členských států Německého spolku společně ratifikovali. Proslýchalo se sice, že někteří ze zástupců spolkových zemí vyslovili svůj nesouhlas a rezoluci podepsat odmítli. Tato skutečnost však byla držena v tajnosti a nikdy ani nebyla zveřejněna.¹⁸³

Spolkový sněm 20. září 1819 přijal návrhy těchto zákonů beze změn, uznal je za platné a určil zároveň jejich prozatímní časovou účinnost na dobu pěti let. Dne 15. května 1820 se pak staly součástí Vídeňských závěrečných aktů a byly tím formálně zařazeny mezi ostatní zákony tvořící ústavní pořádek Německého spolku. Jeho formování, které započalo na Vídeňském kongresu, tak bylo díky společným ústavním zákonům definitivně dokončeno a spolek se stal Německou federací. Rozhodnutím

---

¹⁷⁸ HERRE, s. 242.

¹⁷⁹ KISSINGER, s. 272.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 283.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² PALMER, Alan Warwick. *Metternich: Councillor of Europe*. London:Phoenix Giant, 1997, s. 184.

¹⁸³ ROBINSON, s. 16.

Spolkového sněmu ze dne 16. srpna 1824 byla časová účinnost těchto zákonů rozšířena na dobu neurčitou.¹⁸⁴

---

¹⁸⁴ BILLINGER, s. 23.

7. Účinky karlovarských dekretů a ohlasy velmocí

Výsledky karlovarských jednání byly již známy, ale Metternich si přál získat ještě dodatečný souhlas s novými zákony od evropských velmocí. Bez jejich podpory by se mohlo Rakousko dostat v Německu i v celé Evropě do výrazně defenzivní situace. Z toho důvodu se rakouský ministr zahraničí obrátil s žádostí o uznání Karlovarských dekretů na Rusko a na Velkou Británii.¹⁸⁵

7.1 Rusko a Velká Británie

Ruský ministr zahraničí Joannis Kapodistrias cara ubezpečoval, že Rakousku nejde o nic jiného, než o úplné ovládnutí Německa a že Metternich, ten největší odpůrce Svaté aliance, se začal opírat o její zásady a hledat podporu u Ruska, protože mu to nyní mohlo přinést značné výhody.¹⁸⁶

S tím, že v Rusku bude situace jako vždy komplikovaná, Metternich počítal. V jednom ze svých dopisů z Karlových Varů píše: „*Poprvé za třicet let bude přijata řada antirevolučních, správných a přísných opatření. Co jsem já chtěl od roku 1813 a co vždy zkazil strašný car Alexandr, jsem dokázal až nyní, protože nebyl přítomen.*“¹⁸⁷ Názor Alexandra I. byl ale pro Metternicha velice důležitý. Car sice ve své zemi jednal jako absolutistický vládce, ovšem v očích zahraničí rád vystupoval jako velkorysý panovník s kladným vztahem ke konstitucionalismu. K dekretům se na počátku nestavěl kladně, jeho postoj se začal měnit až později. Stalo se tak především po povstání Semjonovského pluku, který měl původně potlačit nepokoje v Polsku v roce 1820.¹⁸⁸ Car v tomto povstání jednoznačně spatřoval souvislost s evropskými revolucemi. Výsledky vyšetřování tohoto incidentu sice spíše ukazovaly na špatné životní podmínky vojáků než na nějaké politické motivy, ale Alexandr I. se pak již strachu z revoluce nikdy úplně nezbavil a Rakousku dokonce nabídl svoji armádu k potlačení povstání v Itálii.¹⁸⁹ V roce 1819 ale Rusko Rakousku jasně sdělilo, že pokud se Karlovarské

¹⁸⁵ KISSINGER, s. 284.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 283.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 284.

¹⁸⁸ SLADKOVSKÁ, s. 245.

¹⁸⁹ McNALLY, Raymond T. *The Origins of Russophobia in France: 1812–1830*. In: *American Slavica and East European Review* 17, 1958, 2, s. 181.

dekrety týkají pouze Německého spolku, Rusko není oprávněno zaujímat jakýkoliv postoj. V případě, že se jedná o opatření týkající se celé Evropy, mělo být Rusko k těmto jednáním pozváno. Ruský souhlas se tak se zpětnou platností zatím Rakousku získat nepodařilo.¹⁹⁰

Ministr zahraničí Velké Británie Robert Stewart Lord Castlereagh zřejmě cítil k novým zákonům určité sympatie, ale veřejný souhlas s dekrety nikdy nevyslovil. Britský tisk se o nich totiž vyjádřil velice nesouhlasně a kriticky. Ve sloupcích „The Times“ či „Morning Chronicle“ byl Metternich dokonce označen za stejně nebezpečného, jako byli pro Francii jakobíni.¹⁹¹ Castlereagh se tak ocitl v těžkém postavení, protože jako britský státník nemohl veřejně sympatizovat s politikou založenou na takové vnitřní represi. Rakousku tedy spoře odpověděl: „*Vždy rádi vidíme, že jsou zárodky zla zničeny, aniž jsme oprávněni to otevřeně schvalovat.*“¹⁹² Castlereagh připustil, že proti zákonům Německého spolku, které jsou součástí vídeňského pořádku, mohou cizí velmoci protestovat. Karlovarské dekrety jsou však pouze oprávněnou snahou k zajištění klidu na vlastním území a proto nejsou v rozporu s vídeňskými konvencemi. To byl argument, se kterým nakonec souhlasilo i Rusko. Karlovarské dekrety se tak staly příkladem rakousko–britské spolupráce a zároveň názornou ukázkou nevměšování se do politických záležitostí jiného státu, který se jen snažil předejít vlastnímu vnitřnímu ohrožení.¹⁹³

7.2 Prusko a Německo

Pokud chtělo Prusko zůstat členem Německého spolku, musela jeho vláda účinky Karlovarských dekretů akceptovat. Liberálně smýšlející kancléř Hardenberg jimi pochopitelně nadšen nebyl, ale i u něho stejně jako u pruského krále nakonec převládly obavy z možné revoluce, která mohla v zemi způsobit daleko rozsáhlejší škody. Rovněž mnoho pruských konzervativců s dekrety nesouhlasilo. Braniborská šlechta se však nakonec z obavy, že by mohla ztratit svá dalších politická práva, raději spojila s tamní dvorskou stranou. Dvorská strana smýšlela částečně protiústavně a zcela absolutisticky.

---

¹⁹⁰ KISSINGER, s. 284–286.

¹⁹¹ PALMER, s. 184.

¹⁹² KISSINGER, s. 284.

¹⁹³ Tamtéž, s. 285.

Již dříve se například veřejně postavila proti vydání nové pruské ústavy, protože Hardenbergem zřízené krajské a provinční sněmy podle jejího názoru zcela postačovaly. Zástupci stavů v těchto sněmech sice měli pravomoc revidovat rozhodnutí vydaná králem, ale na výkonu moci se nijak podílet nemohli. Některé liberální postoje tehdejších pruských politiků tak své uplatnění již nenašly.¹⁹⁴

Historik Karell téměř v duchu německého romantismu napsal: „V německých zemích panovala skleslost a rozhořčení. Všude zavládl tuhý absolutismus, cenzura a byly zakázány studentské spolky. Revolučně smýšlející učitelé a profesori byli propouštěni ze státních služeb. Nad univerzitami byl zaveden přísný dozor. V celé říši započala svou zlovolnou činnost zvláštní vyšetřovací komise, používající při obviňování nevinných typicky inkvizitorských metod. Fichteho ‘Reden an die deutsche Nation’, spisy ‘Junge Deutschland’, a rovněž i všechny jeho další dosud nevydané spisy byly zakázány. Vězení se plnila politicky nepohodlnými. ‘Otec tělovýchovy’ Jahn byl zatčen a básník Arndt byl zbaven svého statutu profesora na univerzitě v Bonu.“¹⁹⁵ Parlamentní vzory používané v jižním Německu již samozřejmě nebylo možné prosadit. Jihoněmečtí králové byli přinuceni obětovat část své hrdosti a nezávislosti pro přežití habsburské monarchie.¹⁹⁶

Realita ale zřejmě nebyla tak tvrdá, protože například v Bavorsku i v dalších státech na jihu Německa Karlovarské dekrety rozhodně neplatily bezvýhradně, jejich ústavy platnosti nepozbyly a cenzuře zde například podléhal pouze politický tisk.¹⁹⁷ Přestože pak státním orgánům umožňovaly zasahovat do práv univerzit, ve skutečnosti byly akademické svobody v některých německých oblastech, například v Berlíně či v Jeně, v té době daleko větší, než tomu bylo ve druhé třetině 20. století.¹⁹⁸

7.3 Rakousko

Postoj císaře Františka I. ke Karlovarským dekretům byl dosti zdrženlivý. Rakouským profesorům sice vzkázal, že se začínají rozmáhat myšlenky, s nimiž on rozhodně nemůže souhlasit a že ten, kdo by se těchto myšlenek nezdržel, bude císařem bez

---

¹⁹⁴ SCHOEPS, s. 141.

¹⁹⁵ KARELL, s. 23.

¹⁹⁶ BILLINGER, s. 24.

¹⁹⁷ HERRE, s. 243.

¹⁹⁸ PALMER, s. 184.

milosti odstraněn, ale k žádnému vyšetřování nebo odvolávání profesorů na rakouských univerzitách nikdy nedošlo. To by prý pouze „*vyvolalo nepokoj a zmatky*“.¹⁹⁹ Císař udělil Metternichovi rozsáhlé pravomoci na půdě diplomatické, neboť jí sám příliš nerozuměl. Vnitřní politiku v Rakousku ovšem vždy řídil „*od svého stolu*“²⁰⁰ osobně.

Sám rakouský ministr zahraničí mluvil o dekretech jako o „*bona-fide*“,²⁰¹ tedy dobrém úmyslu, který měl přinést spásu světa. Věděl, že na ně bude pohlíženo různě: „*Každý může naše dítě při jeho křtu nazvat jinak. Jedni ho mohou označit za monstrum, jiní za dobré dílo, další jako hloupost. Pravda leží asi někde uprostřed. Shledá-li svět, že jsem měl pravdu, budu spokojen, shledá-li, že pravdu nemám, pak se omlouvám předem.*“²⁰²

Metternich nespatoval důležitost Karlovarských dekretů ani tak v jejich represivní povaze či v krátkodobém účinku na studenty, ale především v možnosti postihnout podvrtné živly, a tím pádem v možnosti zmařit revoluci. V jednotlivých státech mohla být individuálně posílena cenzura tisku, státní úředníci získali místa na univerzitách, aby zde mohli aktivně sledovat potenciální revolucionáře. Ještě důležitější bylo ustanovení vyšetřovací komise, která umožňovala spolkovému shromáždění, aby mohlo vysílat oddíly vojsk do kteréhokoli státu ve spolku, aby zde vynutily řádné plnění nových povinností. Pravomoci Německého spolku byly rozšířeny a posíleny a alespoň na papíře tak byla suverenita jednotlivých států spolku narušena, protože jim byla uložena povinnost dodržovat normy stanovené Rakouskem. Metternich mohl díky dekretům dále pokračovat v realizaci svých plánů a myšlenek a existenci spolku k těmto svým účelům používat.²⁰³ Obraz Evropy tehdy začal konečně odpovídat jeho ideálům. Německo se mu podařilo ovládnout tak, že se kdekdo mohl začít domnívat, že Svatá aliance má v Evropě vliv.²⁰⁴ Metternich však pouze mistrovsky využil jejích dohod a víceméně získal podporu jejích velmocí, což mu umožnilo sjednotit Německo podle jeho vlastních představ. Německo ale sjednotil především proto, aby bylo schopno čelit případným nátlakům ze strany právě těchto velmocí.²⁰⁵ Německé státy se tak staly, i když ne zcela dobrovolně, jedním ze základních kamenů stability ve střední Evropě.

---

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ HERRE, s. 260.

²⁰¹ HARTAU, 103.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ BILLINGER, s. 23–24.

²⁰⁴ SKED, *Úpadek a pád*, s. 37.

²⁰⁵ BILLINGER, s. 37–38.

Vlády těchto států již nesměly požádat o pomoc Francii, Rusko nebo Prusko a staly se jen „pěšáky Rakouska v jeho územním a ideologickém boji“.²⁰⁶

---

²⁰⁶ Tamtéž, s. 34.

8. Závěr

Habsburská monarchie vznikla postupným spojením různorodých zemí s mnoha rozdílnými národnostmi. Rozpad této mnohonárodní a mnohojazyčné říše díky národnímu revolučnímu hnutí či její možné napadení některou evropskou velmocí stále pro Metternicha představoval přes všechny nově uzavírané mírové smlouvy a uskutečněné konference neutuchající hrozbu. Proti zániku monarchie bylo podle něho třeba neustále bojovat a stále mu všemi prostředky předcházet.

Karlovarské dekrety se měly stát účinnou legislativní zbraní Rakouska proti všem německým pokusům o sjednocení a samostatnost. Snahám inteligence, především vysokoškolských profesorů a studentů, v pokusech o propagaci prosazení národní jednoty bránil dohled státních zmocněnců na univerzitách a neklid uvnitř komunity vysokých škol měl být takto zcela potlačen. Snaze šířit osvětu a informace písemnou formou bylo zabráněno zavedením přísného tiskového zákona. Ten, kdo nově určená pravidla porušil, musel předstoupit před vyšetřovací komisi a ztratil právo na proces před svým zákonným soudem a na právo být souzen zákony své země. Rakousko získalo pravomoc vstoupit s armádou do kterékoliv země Německého spolku, které by se řádně nedařilo potírat revoluční aktivity svého obyvatelstva. Na karlovarskou konferenci, kde byly tyto nové zákony zformulovány, byli vedle politiků Rakouska a Pruska, kteří se na svých postupech dohodli již předem v Teplicích, pozváni ti zástupci vybraných německých států, jejichž konzervativní smýšlení dávalo dopředu záruku, že k dohodě a ke schválení připravovaných zákonů dojde.

Nějaké obzvlášť tvrdé a důsledné dopady těchto legislativních opatření však německé země ve skutečnosti příliš nepocítily. Všem státníkům šlo především o zachování klidu, a třebaže k různým nepokojům a snahám o národní emancipaci průběžně docházelo, doba biedermeieru nebyla tou pravou kolébkou revolucí a po určitou dobu zde skutečně panoval relativní mír a pořádek.

Karlovarské dekrety německé národní hnutí tedy skutečně na nějaký čas utlumily. Poněkud důrazněji jich bylo znovu použito až ve 30. letech 19. století, kdy Německo opět zasáhla vlna evropských revolucí. Nepokoje probíhaly nejen v Bavorsku, které bylo podle Metternicha k dekretům vždy laxní, ale také v Brunšvicku. Nezasazeny nezůstaly ani Hessensko-Kasselsko, Sasko a Hanoversko, ve kterých musely být oktrojovány ústavy. Liberalismus, který získal podporu v těchto spolkových zemích,

opět požadoval více lidských práv a domáhal se větších občanských svobod. Politický život nabyl na intenzitě a ze všech stran se tehdy znovu začala ozývat slova „národ“ a „ústava“. V Evropě se po italské a francouzské trikoloře opět začaly objevovat i barvy Hohenštaufů. Prusku a Rakousku se díky zostřenému použití dekretů v té době ještě podařilo ve spolku pořádek udržet. Probíhala znovu zatýkání a trestní procesy, politické instituce a sdružení byly zakázány, univerzity a tisk opět podlehly zpřísněné kontrole.

Nacionalismus začal získávat na území Německého spolku opět velký vliv ve 40. letech a postupně zpochybňoval jeho význam i existenci. Začalo se projevat i české národní cítění, které stejně jako to německé znovu objevilo své lidové kořeny. Metternich o něm prohlásil, že „*Čechismus, ač jinak neškodný, stává se za zvláštních okolností velkým nebezpečím*“.²⁰⁷ Politika tohoto státníka se ale stále častěji stávala terčem kritiky i v samotném Rakousku. Byla zastaralá, jeho systém byl zkostnatělý a postrádal již jakékoliv nové myšlenky. *Metternichův systém*, jak byla historiky později tato politická struktura označena, spíše pamatoval na okamžité politické potřeby a nehleděl při jejich uskutečňování příliš do budoucnosti. Metternich přeceňoval osobnosti, ale hluboce podcenil sílu společenství, kterému se říká národ. Tyto chybné názory se také nakonec staly hlavní příčinou zániku celého tohoto systému.

V Evropě v letech 1848–1849 k událostem, kterým chtěl rakouský státník svými opatřeními navždy zabránit, nakonec došlo a jeho režim období dalších revolucí, které tehdy proběhly na kontinentě, již nebyl schopen úspěšně přežít. Mnoha současníky tak nenáviděný Metternich byl coby symbol své doby obětován a na nátlak „ulice“, která v tuto dobu určovala, co se stane, byl 13. března 1848 ze služeb tehdejšího rakouského císaře Ferdinanda I. propuštěn a byl se nucen smířit i s pádem svého přežitého systému. Spolkový národní sněm pod vlivem těchto národních hnutí nakonec zrušil i účinnost samotných Karlovarských dekretů.

Ústřední vyšetřovací komise v Mohuči ukončila svoji činnost již po 14. prosinci 1827, poté co Spolkové shromáždění obdrželo její hlavní závěrečnou zprávu. Spolkový zákon o svobodě tisku byl zrušen 3. března 1848. Tímto dnem byl zároveň vydán nový zákon o zavedení svobody tisku. Spolkový exekuční řád a spolkový zákon o vysokých školách byly zrušeny jako poslední 2. dubna 1848, přičemž spolkový zákon o vysokých školách byl nahrazen novým zákonem o státních univerzitách. Účinnost všech

---

²⁰⁷ HERRE, s. 293.

Karlovarských dekretů byla oficiálně zrušena rozhodnutím Německého spolkového sněmu dne 2. dubna 1848.²⁰⁸

Karlovarské dekrety tak v průběhu dalšího historického vývoje svého původního cíle nedosáhly. V době svého vzniku sice přinesly konec všem tehdejším zmateným snům Burschenschaften o jednotném Německu a mohly i na určitou dobu zabrzdit německé národní sebeuvědomění, neměly však nikdy šanci ho úplně potlačit. Naopak myšlenky Fichte, Jahna a Arndta o národním sjednocení byly nakonec silnější než politický program, který odmítal pochopit přirozený vývoj a oprávněné potřeby německého národa.

---

²⁰⁸ <http://www.verfassungen.de/de/de06-66/karlsbad19.htm/> [cit. 2012-01-20]

9. RESUMÉ

The goal of this thesis is to provide a complex overview on political and historical events which affected the formation and had an impact of legal document signed in 1819 on Carlsbad conference. States that were affected the most were on the German territory. In this era, our country was part of the Habsburg Monarchy – more precisely part of Austria, by that time belonging to the German Confederation and therefore it was directly affected by all its political and legislative measures.

One of the main characters who contributed to renovation of politic relations in Europe after ending of all wars with revolutionary and Napoleonic France was Prince Clemens von Metternich. An important turning point in his political work was the Congress of Vienna in between 1814–1815, where the German Confederation was established. This confederation was supposed to guarantee of sovereignty and independence of the ruling aristocracy against both internal and external threats, especially against the growing national movement in opposition. The fear of possible revolution was caused mostly by extreme manifestation of German student associations. Students who were associated had various political goals; one of the most important was unification of Germany. According to Metternich, there was a constant threat of revolution above Europe, which could have endangered both the power and existence of Habsburg Monarchy.

In order to prevent the revolutions, Austrian minister of foreign affairs took advantage of German dramatist and publicist Kotzebue and decided to restore order in the states of German Confederation. It was supposed to ensure acceptance of sharpened measures in form of new Confederation laws. With the support of Prussia and other important German states, these laws were elaborated during the Ministry conference, which took place in Carlsbad in August 1819. The Carlsbad Decrees, which were the result of negotiation, established strict censorship in state universities in German Confederation. Special commission in Mainz was established to oppress political manifestation and execution of the order against activity of national movements.

Austria and Prussia gained political dominance because of the Carlsbad Decrees. Metternich's Laws helped continuousness of status quo for some time and Habsburg Monarchy with the Emperor was safe. Laws established on the Carlsbad Conference applied on the territory of German Confederation with the support of states of Holy Alliance and Great Britain until the revolution in March in 1848.

10. Seznam použité literatury a pramenů

Prameny

PRADT, M. de Dominique Georges Frédéric. *Congrès de Carlsbad, par l'auteur du Congrès de Vienne*. Paris:Chez F. Béchét, Libraire-éditeur, 1819. 453 s. ISBN neuvedeno.

Monografie a studie

BILLINGER, Robert D. *Metternich and the German Question: States' Right and Federal Duties, 1820–1834*. Newark:University of Delaware Press, 1991. 230 s. ISBN 978-0874134070.

BUDIL, Ivo; ŠEDIVÝ, Miroslav. *Metternich a jeho doba: Sborník příspěvků z konference uskutečněné v Plzni ve dnech 23. a 24. dubna 2009*. Plzeň:Západočeská univerzita v Plzni, 2010. 147 s. ISBN 978-80-7043-860-2.

HARTAU, Friedrich. *Clemens Fürst von Metternich*. Reinbek bei Hamburg:Rowohlt, 1991. 154 s. ISBN 3 499 50250x.

HERRE, Franz. *Metternich*. Praha:Themis, 1996. 356 s. ISBN 80-85821-36-2.

KAEDING, Peter. *August von Kotzebue: Auch ein deutsches Dichterleben*. Berlin:Union Verlag, 1985. 332 s. ISBN: 3-372-00064-1.

KARELL, Viktor. *Der Karlsbader Kongreß im Jahre 1819*. Karlsbad:Heinisch Verl., 1937. 24 s. ISBN neuvedeno.

KISSINGER, Henry. *Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem 1812–1822*. Praha:Prostor, 2009. 416 s. ISBN 978-80-7260-221-6.

MAY, Arthur James. *The Age of Metternich 1814–1848*. New York:Holt, Rinehart and Winston, 1967. 152 s. ISBN neuvedeno.

McNALLY, Raymond T. *The Origins of Russophobia in France: 1812–1830*. In: *American Slavic and East European Review* 17, 1958, 2, s. 173–189.

MONTESQUIEU, Charles-Louis de Secondat. *O duchu zákonů*. Praha:Oikoymenth, 2010. 378 s. ISBN 978-80-7298-405-3.

PALMER, Alan Warwick. *Metternich: Councillor of Europe*. London:Phoenix Giant, 1997. 405 s. ISBN 1-85799-868-5.

ROBINSON, James Harvey. *Carlsbad Resolutions*. In: *Original sources in European History* 1, 1906, 3, s. 16–21.

SCHELLE, Karel; ŠEDIVÝ, Miroslav; TAUCHEN, Jaromír; VESELÁ, Renata. *Stát a právo v době Metternichově*. Ostrava:Key Publishing, 2009. 72 s. ISBN 978-80-7418-042-2.

SCHOEPS, Hans-Joachim. *Dějiny Pruska*. Praha:Garamond, 2004. 416 s. ISBN 80-86379-59-0.

SIEMANN, Wolfram. *Metternich: Staatsmann zwischen Restauration und Moderne*. München:C. H. Beck, 2010. 128 s. ISBN 978-3-406-58784-9.

SKED, Alan. *Metternich and Austria: An Evaluation*. Basingstoke:Palgrave Macmillan, 2008. 306 s. ISBN 978-1-4039-9115-7.

SKED, Alan. *Úpadek a pád habsburské říše*. Praha:Panevropa, 1995. 372 s. ISBN 80-85846-00-4.

SKŘIVAN, Aleš. *Evropská politika 1648–1914*. Praha:Aleš Skřivan ml., 1999. 272 s. ISBN 80-902261-3-2.

SLADKOVSKÁ, Eva. *Kongresy Svaté aliance*. In: *Historický obzor* 9, 1998, 11/12, s. 242–249.

SRBIK, Heinrich Ritter von. *Metternich: Der Staatsmann und der Mensch*. Band. I. München:F. Bruckmann, 1925, 624 s. ISBN neuvedeno.

ŠEDIVÝ, Jaroslav. *Metternich kontra Napoleon*. Praha:Knižní klub, 1998. 208 s. ISBN 80-7176-738-7.

TAYLOR, Alan John Percivale. *Poslední století habsburské monarchie: Rakousko a Uhersko v letech 1809-1918*. Brno:Barrister & Principal, 1998. 371 s. ISBN 80-85947-26-9.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *V kleštích dějin*. Brno:Host, 2009. 344 s. ISBN 9788072943234.

UTHMANN, Jörg von. *Atentáty: Vraždy s čistým svědomím*. Praha:Brána, 1998. 168 s. ISBN 80-85946-84-x.

WALKER, Mack. *Metternich's Europe*. London:Macmillan, 1968. 352 s. ISBN neuvedeno.

Internetové zdroje:

URL: <http://www.verfassungen.de/de/de06-66/karlsbad19.htm>.

PŘÍLOHA

Spolkový zákon o vysokých školách

§ 1 Jedná se závazný pokyn platný pro všechny vysoké školy všech členských zemí Německého spolku. Jde o povinnost zajištění vlády tvrdého muže s rozsáhlými pravomocemi, a to buď v osobě kurátora či někoho, koho vláda uzná za kvalifikovaného, který musí bydlet v místě univerzity.

Povinností státního agenta bude zajistit důsledné dodržování nových právních předpisů a disciplinárního řádu, sledovat, v jakém duchu probíhá proces akademické výuky, sledovat pozorně vyučující při jejich veřejných i soukromých vystoupeních, a totéž, ale bez přímého zasahování do vědeckých metod, i u jejich výuky. Úkolem agenta je zajistit blahodárný a žádoucí vliv výuky na budoucnost studentů, a to za použití všech prostředků, které povedou ke zvýšení morálky, pořádku a slušnosti mezi studenty. Nesmí přitom ve své pozornosti polevit. Vstup tohoto mimořádného vládního zástupce do akademického senátu musí být zajištěn v co nejkratší lhůtě a okamžitě musí být určena sféra jeho působnosti. To bude zajištěno předáním instrukcí od nejvyšších orgánů každého státu, které to s ohledem na okolnosti, za kterých ke jmenování těchto agentů muselo dojít, musí provést co nejpřesněji.

§ 2 Spolkové vlády se vzájemně zavazují, že budou u učitelů univerzit a jiných veřejných škol sledovat a trestat prokazatelné odchylky od jejich povinností nebo porušování pravidel jejich profese, tedy jak zneužívání jejich legitimního vlivu na myšlení mladých lidí, tak i maření veřejného pořádku a klidu či nepřátelský postoj proti stávajícímu zřízení. Těmto učitelům musí být zakázáno učit, protože jim není možné svěřit tak důležitou funkci, ve které by měli možnost dennodenně uvádět studenty v omyl. Proto je nutné odstranit je z vysokých škol a dalších vzdělávacích institucí, aniž by se sem mohli vrátit, a to po celou dobu platnosti tohoto zákona. Opatření tohoto druhu budou vykonávána na žádost univerzity na základě pozorování a zprávy zvláštního vládního agenta. Učitel, který by musel být odstraněn tímto způsobem, nesmí být znovu na tuto pozici přijat, a to v jakékoli státní škole na území spolku.

§ 3 Tento zákon je zaměřen i proti činnosti tajných a ilegálních spolků zakládaných na vysokých školách, které musí být důsledně sledovány. Týká se to zejména sdružení založeného a již několik let známého v rámci spolku pod názvem Allgemeine Burschenschaft. Koncepci tohoto spolku představuje naprosto nepřijatelný program,

který je založený na úzké spolupráci a neustálé komunikaci mezi jeho členy na jednotlivých vysokých školách. Především u nich by měli mít zvláštní vládní agenti povinnost zvýšené bdělosti. Vlády spolkových zemí se zavazují, že osoby, které jsou členy těchto ilegálních spolků, nesmí být přijaty do jakékoli veřejné funkce či úřadu ve spolku.

§ 4 Každý student, který by byl vyloučen z vysoké školy, která je kontrolována vládním zástupcem, na základě rozhodnutí akademického senátu univerzity nebo který i opustil školu předem, aby unikl vyloučení, nesmí být přijat na jiné veřejné univerzitě na území Německého spolku.²⁰⁹

Spolkový zákon o tisku

§ 1 Po dobu platnosti tohoto zákona není bez předchozí kontroly povoleno vydávat publikace, které se objeví ve formě letáků nebo jako série nepřekračující dvacet výtisků. Ty nesmí být dány do tisku v žádném státě spolku bez předchozího schválení od státních úředníků.

§ 2 Rozhodnutí o zachování potřebných finančních prostředků a rezerv zůstávají přibližně stejná, ale musí být takového druhu, že smysl a účel hlavních ustanovení § 1, bude plně dodržován.

§ 3 Vzhledem k tomu, že toto rozhodnutí bylo podmíněno převážně aktuálními událostmi, vlády všech spolkových zemí uznávají nutnost těchto preventivních opatření proti zneužívání tisku a souhlasí se stíháním a potrestáním zneužití a prohřešků při porušení opatření uvedených v § 1. Kontrola tiskovin bude trvat tak dlouho, dokud toto rozhodnutí zůstane v platnosti. Každý stát jednotlivě zváží na svém území míru důležitosti a přiměřenosti tohoto opatření.

§ 4 Spolkový sněm má pravomoc zcela zakázat vydávání tiskoviny uvedené v § 1 tohoto zákona. Co se někde v Německu považuje za bezproblémové, může být podle rozhodnutí komise Spolkového sněmu v rozporu s morálkou jiného státu ve spolku, s

---

²⁰⁹ V němčině dostupné na: <http://www.verfassungen.de/de/de06-66/karlsbad19.htm> [cit. 2011-03-19]

bezpečností jednotlivých států nebo s udržení obecného míru a klidu. Proti takovému rozhodnutí se nelze odvolat a příslušné vlády jsou povinny je akceptovat.

§ 5 Německý spolek byl založen na principu společném hospodářství, vzájemné odpovědnosti a přátelských vztahů mezi jednotlivými členskými státy. Z toho pak nutně vyplývá, že všechny jeho členské státy jsou povinny dodržovat jednotný postup a ostražitost ohledně vydávání novin a brožur v jejich zemi a jsou povinny zabezpečit takový dohled, aby jakýmkoliv nepříjemnostem v tomto ohledu bylo zabráněno.

§ 6 Opatření navrhovaná tímto rozhodnutím mají přinést obecnou záruku vzájemné morální a politické integrity celku. Věříme, že se jednotliví členové spolku nebudou cítit ohroženi některými konkrétními body, které by se snad mohly vůči nim zdát nepřátelské. Dále věříme, že nevznikne nepřátelství a že vše bude řešeno v mírovém duchu nebo diplomatickou korespondencí. Jde o zajištění vzájemné spokojenosti i zajištění potřebného výsledku. Bude ustanovena komise, která bude mít právo podávat na všechny tiskoviny vydané na území spolku stížnost ke Spolkovému sněmu, kterému bude tiskovina předložena k důkladnému posouzení. Pokud bude tiskovina shledána závadnou, bude zakázána, i když patří do skupiny periodického tisku. Spolkové shromáždění bude mít oprávnění rozhodnout ve věcech podle ustanovení § 1 tohoto zákona, pokud by se komisi zdálo, že tiskovina vydávaná v některé spolkové zemi narušuje důstojnost, je v rozporu s bezpečností jednotlivých států nebo se zachováním klidu a míru v Německu. Spolkový sněm o tom vydá rozhodnutí, proti němuž se nebude možné odvolat, a příslušná vláda bude povinna tohoto rozhodnutí strpět.

§ 7 Pokud byly noviny nebo některý časopis zakázán rozhodnutím Spolkového sněmu, nesmí jeho vydavatel po dobu pěti let v žádném spolkovém státě podobnou tiskovinu vydávat. Autoři, redaktoři a vydavatelé musí akceptovat požadavky tohoto rozhodnutí a jejich činnost musí být v souladu s pokyny v § 6, týkajících se rozhodnutí Spolkového sněmu k jednotlivým tiskovinám.

§ 8 Všechny členské státy Německého spolku jsou povinny se s těmito vyhláškami a předpisy Spolkového shromáždění důkladně seznámit.

§ 9 Všechny publikace vydávané v Německu nemusí podléhat podmínkám tohoto rozhodnutí, pokud budou obsahovat jméno vydavatele a editora a budou patřit do povolené třídy novin nebo časopisů. Jaká další pravidla mají tyto publikace splňovat, má oprávnění určit každá spolková země. Při nařízení o stažení tiskoviny z oběhu musí

být použit společný postup a musí být použita přiměřeně tvrdá opatření, distributor musí dostat peněžitou pokutu nebo musí být předán soudu.

§ 10 Nově schválená opatření zůstanou v platnosti po dobu pěti let. Do té doby by měl být ve Spolkovém sněmu schválen konkrétní zákon. Má-li být ve Spolkovém sněmu schválen zákon o svobodě tisku, musí být svoboda tisku nejprve právně omezena.²¹⁰

Spolkový zákon o zřízení Ústřední vyšetřovací komise v Mohuči

§ 1 Účinnost tohoto opatření nastane po čtrnácti dnech od jeho vynesení. Setkání ohledně jeho schválení proběhne v pevnosti ve městě Mohuči, které leží na území jednoho ze členů Německého spolku, a to pod záštitou předsedy mimořádně zvolené Ústřední vyšetřovací komise.

Členy této komise jsou zvoleny: Rakousko, Prusko, Bavorsko, Hannoversko, Badensko, Hessensko-Darmstadtsko a Nassausko.

§ 2 Úkolem ustanovené komise bude důkladné a komplexní prošetření všech důsledků vyplývajících z různosti stávajících ústav. Ty jsou původcem revolučních intrik a činnosti demagogických spolků, které již existují nebo průběžně vznikají na území jednotlivých států v celém spolku.

§ 3 Komise bude rozhodovat většinou ze sedmi jmenovaných členů shromáždění. Její předseda bude zvolen ze sedmi spolkových komisařů jmenovaných zemí.

§ 4 Členové Ústřední vyšetřovací komise budou jmenováni státními úředníky, a to za stejně mimořádných podmínek, za kterých dává soud pokyn k důležitému vyšetřování. Každý nový komisař bude jmenován úředníkem nebo tajemníkem své vlády. Předseda komise je volen jejími jednotlivými členy. Rozhodnutí jsou přijímána většinou hlasů, na základě předchozí porady.

§ 5 Chceme-li dosáhnout svého cíle, bude mít Ústřední vyšetřovací komise při vyšetřování případů pravomoc vyžadovat spolupráci jednotlivých spolkových států a částečně také spolupráci místních orgánů. Založením orgánů, které by vedly takové vyšetřování, budou v budoucnu pověřeny všechny jednotlivé vlády, aby zákony byly účinné v co nejkratším čase. Ústřední vyšetřovací komise musí případy vyřídit rychle a

---

²¹⁰ Tamtéž.

všechna vyšetřování musí probíhat s maximální přesností a rychlostí. Všechny nové stopy musí být zajištěny místními orgány bezodkladně a bez zdlouhavého předběžného šetření, protože Ústřední vyšetřovací komise musí získat příslušné informace okamžitě. Obecně platí, že místní úřady budou informovat své nadřízené státní orgány o spolupráci s Ústřední spolkovou komisí, neustále budou komunikovat mezi sebou a budou se podporovat navzájem.

§ 6 Všechny členské státy spolku, na jejichž území již bylo zahájeno vyšetřování, se zavazují Ústřední komisi ihned informovat o postupech členů místních orgánů nebo komisí, které jsou pověřeny vyšetřováním. Členové spolku, u nichž zatím nebyla tato činnost zahájena, by měli pokládat za nezvratné, že podléhají Ústřední vyšetřovací komisi a že mají dát do konce roku závazné vyjádření, jakým způsobem u nich bude vyšetřování probíhat a jaké pravomoci budou mít členové jejich komisí.

§ 7 Ústřední vyšetřovací komise, pokud zjistí, že je to nezbytné, je povinna vyslechnout každého jednotlivě. Ten samý postup musí zvolit i státní orgány. Pokud to Ústřední komise bude pokládat za nevyhnutelné, nechá vydat zatykač nebo uloží pokutu, a to podle stupně nebezpečnosti spáchaného činu.

§ 8 Ke zřízení sídla Ústřední vyšetřovací komise je nutné učinit okamžité nutné přípravy, aby se mohla co nejdříve sejít a zahájit svoji činnost. Náklady na zřízení a činnost této komise nese Německý spolek.

§ 9 Dočasná vyšetřovací komise předá všechny potřebné informace.

§ 10 Výsledky vyšetřování je někdy třeba s ohledem na čas urychlit. Ústřední vyšetřovací komise o tom musí informovat Spolkový sněm.

Spolkový sněm prohlašuje, že jednotlivec se může po skončení celého vyšetřování v případě svého nesouhlasu s jeho výsledkem obrátit na příslušný soud.²¹¹

Spolkový exekuční řád

§ 1 Spolkový sněm má pravomoc vyhlásit a použít speciální exekuční předpisy a pravidla, která umožní vynucení dodržování nových spolkových usnesení a stejně tak i dalších platných zákonů Německého spolku. Plně v jeho kompetenci bude nařídit jak výkon těchto usnesení, tak i rozhodnutí soudů. To Spolkovému sněmu umožní použít

---

²¹¹ Tamtéž.

speciální prostředky, pokud k dosažení tohoto cíle byly již všechny ostatní zákonné prostředky vyčerpány.

§ 2 K rozhodování o vymáhání stanovených povinností zvolí vždy Spolkový sněm na období šesti měsíců ze svého středu komisi o pěti členech a dále dva jejich zástupce. Při každém obnovení komise budou vždy přijati nejméně dva noví členové. Komise bude odevzdávat Spolkovému sněmu příslušná podání, návrhy a zprávy ve smyslu § 1 tohoto zákona.

§ 3 Komisi přísluší zkoumat, zda určená povinnost byla splněna zcela nebo nedostatečně, a referovat o tom Spolkový sněm. Pokud bude zjištěno, že v některé zemi nejsou zcela nebo málo razantně plněny zákonné předpisy a nařízení, pak bude podle povahy věci vládám těchto zemí vymezena lhůta k tomu, aby povinnost řádně splnily. Od zástupců příslušných spolkových států ve sněmu obdrží výzvu ke splnění této povinnosti ve stanovené lhůtě a zároveň výzvu, aby ve stanovené lhůtě zdůvodnily příčiny, které jim bránily ve splnění jejich povinností. Po uplynutí určené lhůty komise Spolkového sněmu posoudí, jak dalece je věc vyřízena nebo jestli je případ dostatečně odůvodněn, a exekuční řízení může ukončit.

§ 4 Dříve než Spolkový sněm nařídí proti některému státu spolku skutečné provedení exekuce za použití nově schválených prostředků, bude nejprve vládě příslušného spolkového státu předáno prostřednictvím jejich zástupce ve Spolkovém sněmu varování. Zároveň jí nejprve bude uložen odpovídající požadavek, který by ji motivoval k dobrovolnému splnění zákona, a bude jí rovněž stanovena přiměřeně dlouhá doba k nápravě nežádoucího stavu.

§ 5 I pokud dojde k nápravě, musí přesto komise doručit své vyjádření Spolkovému sněmu a ten sám posoudí, zda a v jakém rozsahu ke splnění povinnosti došlo. Neobdrží-li sněm řádné a podobné prohlášení nebo neposoudí-li splnění povinnosti jako dostatečné, bude rozhodnuto o zahájení exekučního řízení a spolkový stát, který k němu zavedl příčinu, o tom bude vyrozuměn.

§ 6 Protože každá spolková vláda má povinnost dodržovat spolkové zákony, Spolkovému sněmu přímé působení na vnitřní správu spolkových států nepřísluší. Exekuční řízení tak může zpravidla probíhat jen proti vládě samotné. Výjimky z tohoto pravidla však mohou nastat, pokud některá spolková vláda pro nedostatek svých vlastních prostředků sama požádá spolek o pomoc a přijme ji, nebo když Spolkový sněm za mimořádných okolností vyjmenovaných v čl. XXVI spolkových aktů vojensky

zakročí v této zemi za účelem sjednání všeobecného pořádku a bezpečnosti, k čemuž je konečně zavázán a povinen. V prvním případě se to však vždy musí stát v souladu s návrhem té vlády, které bude spolková pomoc poskytnuta, v případě druhém jakmile bude zpozorováno, že zásah se jeví jako nutný a že vláda tohoto státu není kompetentní.

§ 7 Exekuční pravidla budou platit na celém území Německého spolku. Spolkový sněm rozhodne vždy s ohledem na místní podmínky a jiné okolnosti, nebo při sporu jedné nebo více zúčastněných vlád. Sněm vydá příkaz k exekuci a určí zároveň, jak silné vojsko přitom bude použito a po jakou dobu exekuce potrvá.

§ 8 Vládě, proti které byl exekuční příkaz namířen, bude ustanoven civilní komisař, který po udělení speciálních instrukcí a pravomocí od Spolkového sněmu zde bude exekuční řízení bezprostředně řídit. Jestliže bude tento příkaz vydán proti více vládám, pak jim jmenuje Spolkový sněm společného civilního komisaře. Příslušný komisař bude po celou dobu trvání exekučního řízení informovat Spolkový sněm o jeho výsledcích a podá mu zprávu, jakmile bude účel a cíl řízení splněn.

§ 9 Jestliže se některá spolková vláda bude vzpírat převzetí exekučního příkazu a splnění povinností uložených jí v exekučním řízení, pak má Spolkový sněm právo rozhodnout o závažnosti tohoto důvodů nebo o nedostatku důvodů jejího odepření. Uzná-li tyto důvody za opodstatněné nebo shledá-li pochybnosti, zanechá zatím provádění exekučního řízení proti této vládě. To samé také nastane, když příslušná vláda neuzná důvody exekuce za dostatečné a na odepření exekučního příkazu trvá z těchto důvodů. V takovém případě je však zodpovědná za všechny vzniklé náklady a za všechny z toho pro sebe plynoucí negativní následky.

§ 10 Pokud bude i po vydání rozhodnutí Spolkového sněmu o exekuci trvat nebezpečí z prodlení při splnění vymáhané povinnosti, měla by komise pověřená exekučním řízením znovu informovat vládu příslušného spolkového státu o vydaném exekučním příkazu s upozorněním, že když v průběhu třech týdnů nebude z jejich strany prokázáno dostačující splnění určené povinnosti, bude následovat samotné provedení exekuce.

§ 11 Samotné provedení exekuce a způsob jejího vykonání náleží do pravomoci Spolkového sněmu; na ten budou směřovány všechny zprávy a jiná oznámení, které se exekuce týkají. Z jeho středu zvolená exekuční komise pak sněmu bude předkládat podrobné informace a návrhy a podle jeho závěrů pak bude vládě země postižené exekucí dávat potřebné pokyny.

§ 12 Výkon sporných soudních rozhodnutí bude moci být nařízen Spolkovým sněmem jen na návrh některé ze zúčastněných stran. Sněm musí dostat k dispozici odborné a znalecké posudky určené komise. Samotné soudní rozhodnutí nebude moci být v žádném případě předmětem zkoumání Spolkového sněmu. Pokud budou proti provedení exekuce předloženy odpovídající a přípustné námitky, které by mohly vyvolat další soudní řízení, budou obratem postoupeny soudu, který takové rozhodnutí vydal. V souladu s jeho novým rozhodnutím pak teprve rozhodne Spolkový sněm o důvodech a oprávněnosti exekučního řízení ve smyslu platných předpisů. Nastanou-li podobné potíže u dohod a smírů, pak bude postupováno běžným způsobem, avšak věc bude možné urychlit – bude obratem určen soud, který spravedlivě rozhodne o námitkách či pochybnostech proti provedení exekuce.

§ 13 Jakmile budou splněny požadavky uvedené v příkazu o provedení exekuce, exekuční řízení končí a vojska musí být bezodkladně stažena zpět z exekucí postiženého státu. Komise pověřená k provedení exekuce je o tom povinna ihned podat zprávu Spolkovému sněmu. Vzniknou-li kvůli prodlouženému pobytu vojsk nějaké potíže, pak rozhodne Spolkový sněm o příčinách a o z nich vzniklých nárocích na odškodnění.

§ 14 Náklady exekuce budou vyměřeny podle skutečných účelně vynaložených výdajů. Vláda spolkové země, proti které byla exekuce nařízena, je povinna, i když budou likvidní, je neprodleně vyrovnat nebo na ně dát dostatečnou záruku. Námitky nebo stížnosti, které byly proti exekuci podány a o kterých nebylo rozhodnuto v důsledku formálních chyb, budou znovu posouzeny Spolkovým sněmem a znovu budou projednány komisí; u exekucí nařízených podle soudních rozhodnutí bude rozhodováno opět soudem. Příslušné spolkové vládě je ponechána pravomoc, aby v určených případech přinutila případného viníka k zaplacení způsobených výdajů zákonnou cestou, a to podle míry jeho zavinění.²¹²

---

²¹² Tamtéž.